

slub

302

~~25~~ 739

39.

DE

PROCESSU

JUDICIARIO

CIVILI ET FEUDALI

TRACTATIO SYNOPTICA

Autore

CONRADO FRIEDELIEB,

U. J. Doctore, Placitorum Feudalium

& Juris Publici Professore Ordina-

rio Regio

in

ACADEMIA GRYPHISWALDENSI.

Accessit ejusdem

O R A T I O

DE

JURISPRUDENTIAE

LAUDE, NECESSITATE ac DEPRAVATIONE

tum

GENUINIS VERI JCTI ORNAMENTIS.

Process.

2026

GRYPHISWALDI

Literis MATTHÆI DOISCHERI Academiae Reg. Typographi

ANNO clc lcc LXXIII.

11. 215. Proh. et Proc. 1. 2.

25.

AD LECTOREM!

Ulm turpe sit Patricio Jus, in quo versatur, ignorare, Jus verò in actionibus & Judiciis se potissimum exerat, dum est disciplina practica, quæ expetit scire non propter l'ò scire, sed propter l'ò agere, volupe est in presens Ordinem Judiciorum, seu Procesum Juris, quò omnia Jura in unum ferè confluunt, strictà, non tamen damnosà brevitate, in tabella quasi exponere: Et ne isto nomine, ac si Iliada post Homerum scripserim, fugiller, patrocinator confestim instituti ratio, quæ ostendit, me Synopsin tradere, eamq; ad usum nostri fori nec minus contermini Mecklenburgensis accommodatam, id quod non est actum agere, sed fusè dicta ad propositum communitatis, cui omnis actio litat, in compendium redigere. Fave igitur, Candide Lector, honesto instituto & nos ama!

AUSPICE DEO!

3

TRACTATIONIS SYNOPTICÆ
DE

PROCESSU JUDICIARIO

SECTIO I. DE PROCESSU CIVILI.

§. I.

Judicia, justumq; eorum ordinem in Republicâ ad-
ornare, pernecessarium esse, facti pariter ac profa-
ni Codices loqvuntur, arguente textu *Gen. 3. Exod.*
18. v. 13. Rom. 13. Act. 22. Arist. 6. & 7. Pol. c. 8. junct. 2. Rhet. 1.
& l. 2. ff. de Orig. Jur. Cùm enim naturalis hominũ ad dis-
sentiendum sit facilitas, *l. 17. §. 6. ff. de Recept. qui arbitr.*
interim nemini sibi ipsi jus dicere permittatur, *l. un. C.*
ne quis in sua causa. l. 17. ff. de Judic. l. pen. ff. Recept. qui ar-
bitr. ne inde majoris tumultus occasio resultet, *l. 176. ff.*
de R. J. huic compescendæ omninò Judiciorum vigor,
jurisq; publici tutela in medio ponenda fuit, ne quis
sibi ipsi permitteret ultionem. *l. 14. C. de Jud. & Cælic.*
Quod pensitans *Cassiodorus lib. 4. var. form. 10.* Notan-
ter inquit, legum reperta est via & sacra reverentia,
ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu, ne à
bellicâ confusione pax tranquilla nihil distaret, si per
vim litigia terminentur: Atque hinc est, quod ad
Prætoris officium pertinere dicitur, lites deminuere,
in l. fin. ff. de R. C. imò ad ipsius jurisdictionem specta-
re, lites componere. *l. 13. §. 3. ff. de Usufruct.*

Judiciæ ne-
cessitas,

§. 2. *Judicium* autem dictum quasi *Juridicium*,
eò quòd, quicquid ibidem dicitur, jure dici debeat.
Cassiodorus 11. var. 9. est legitima controversia inter litigantes

Definitio,

A 2

venti-

4 DE PROCESSU JUDICIARIO

ventilatae apud Judicem tractatio & dijudicatio. Wes. in parat. ff. de Jud. n. 5. Rosbach. Prax. civil. tit. 1. n. 3. Mejer. coll. Jur. Arg. lib. 5. de Jud. tb. 1.

Divisio.

§. 3. Dividitur (1) *ratione cause efficientis* in *Ecclesiasticum*, ubi coram Judice Eccles. de causis Clericorum, vel inter ipsos Clericos, vel Clericum & Laicum, Clerico sc. existente reo; disceptatur, & *Seculare*, ubi coram Judice Laico inter seculares lis agitatur. Utrumque vel *competens* est, vel *incompetens*, & *hædrurus* vel *ordinarium*, vel *delegatum*, Mejer. colleg. J. A. tb. 5. de Jud. (2) *Ratione Finis* in *Civile*, quo litigantes primariò *privatum propriumq;* persequuntur *commodum*, quod est è *dominio*, *contractibus*, vel *privatis delictis* ad suum persequendum, vel *Criminale*, quo agitur ad *pœnam corporalem* reo infligendam, vel *pecuniariam* frico applicandam, sive è *delicto publico*, sive *privato*, adde *Marant. in Spec. aur. p. 4. dist. 1.* (3) *Ratione Formæ* in *ordinarium*, seu *plenum*, ubi *solemnis & usitatus* procedendi *modus* observatur, & *Extraordinarium*, seu *Summarium*, ubi *sine solenni figurâ* de *plano* proceditur, non tamen *omissis substantialibus* processibus, vel *iis*, quæ *necessariò* requiruntur, puta *citatione*, *probatione*, *sententiâ & c.* *Zanger. de Except. l. c. 2. pr. Mar. d. p. 4. dist. 9. Carpz. Proc. Jur. tit. 1 §. 3. n. 23. & seqq.* De *ceteris* divisionibus, quarum *rationè* *modò petitorium* est, ubi de *dominio* agitur, *modò possessorium*, ubi de *possessione*, *modò publicum*, vel *privatum*, *modò capitale*, vel *non capitale*, *modò conventionale & reconventionale*, consulas *Rosbach. d. l. tit. 1. n. 4. & seqq.*

**Personæ id
constitu-
entes.**

§. 4. *Personæ Judicium* *constituentes* vel *principales* sunt, vel *minus principales*. *Principales* sunt *Judex*, *Actor* & *Reus*:

Reus. Minus principales à parte Judicis Assessores, Referendarii, Protonotarii, Fiscales, Tabelliones, seu Scribae, Executores, Apparitores, seu Viatores &c. à parte litigantium, Actoris sc. & Rei, Consortes ejusdem litis, Advocati, Procuratores, Defensores, Tutores, Curatores, Syndici, Testes &c. de quibus omnibus vid. Rosbach. pr. civil. à tit. 4. usque ad tit. 20. Junge Ord. S. Tr. R. Wism. p. 1. à tit. 3. usque ad tit. 16. Pomm. Hoffg. Ordn. à tit. von des Verwalters Ampt/ usque ad tit. von der Curatoren ad litem End. & Fürstl. Büstr. Cankl. Ord. p. 1. à tit. 2. usque ad tit. 11.

§. 5. In ipso Judicii ordine, seu processu ritè retèq; adornando omnium primo dispiciendum de *Judice competente*, extra territorium enim jus dicenti impunè non paretur, l. fin. ff. de Jurisdic. Carpz. d. l. tit. 3. & processus, aut coram Judice incompetente institutus est ipso jure nullus. Schurff. Cent. 2. cons. 29. n. 4.

Justus ejusdem ordo, cujus initium est fori competentia.

§. 6. Agnoscitur autem Judex, seu forum competens ex octuplicibus causis: (1) *Domicilii*, ubi scilicet reus habitat, quando actor sequitur forum rei, l. 2. C. de Jurisd. omn. judic. l. 19. §. ult. ff. de Jud. l. 20. ff. ad munic. (2) *Contractus*, vel *destinatae solutionis*, l. 2. §. 4. l. 19. §. 3. l. 45. ff. de jud. l. un. C. ubi conv. qui cert. loc. dari promis. (3) *Delicti*, per l. 3. de offic. praesid. l. 7. l. fin. ff. de accus. & Auth. qua in prov. C. ubi de crim. agi oport. Nov. 69. c. 1. (4) *Res sitae*, sive immobilis, sive mobilis, de qua controversia est, & vindicatio instituitur, l. ult. C. ubi in rem act. l. 38. ff. de Jud. c. 3. & ult. X. de for. comp. (5) *Qualificati litigii*, puta si causa sit *Ecclesiastica*, quæ qualis proprie sit & aestimari debeat, vid. P. R. S. p. 3. van der Kercken Disciplin. tit. Verecknis / wat Sacken vor dat Consistorium gehören. & Ordin. S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 1. vel *feudalis*, aut per *appellationem* lis devolvatur ad *superiorem*, aut Judex

Hujus causae & fundamenta octuplicia.

6 DE PROCESSU JUDICIARIO

inferior efficiatur suspectus. *Carpz. d. l. tit. 3. art. 4.*
 (6) *Connexitatis causa*, ut possessorii & petitorii, *l. 13. C. de R. V. l. nulli 10. C. de Jud. c. 1. X. de caus. poss. & propr.*
 (7) *Juris alicujus singularis*, sic pupilli, viduæ, ceteræq; miserabiles personæ, licet in Camera hoc non observetur, *Gail. lib. 1. Obs. 1. n. 40.* ad Principis curiam, quò sumtus lucrentur, aliasve difficultates evitent, causam deferre possunt, *l. un. C. quando Imp. inter pupill. & vid. l. 1. C. de off. div. Jud.* sic milites non nisi coram Magistratu militum, *l. 6. C. de jur. omn. Jud.* Studiosi sive in civilibus, sive criminalibus non nisi coram Rectore, *Auth. Habita. C. ne fil. pro patr. uxores demùm non nisi in foro maritorum, l. 9. C. de Incol.* imò Clerici non nisi coram Judice Ecclesiastico conveniri queunt. *c. si Clericus. X. de for. comp.* (8) *Præventionis*, *l. 4. C. de Jurisd. l. 1. C. ubi de crim. Gail. lib. 1. Obs. 29.*

Procedendi
 di modus,
 qui dirigitur
 pro ratione
 causæ in
 judicium
 ductæ.

§. 7. Post quæsitam competentem Judicem laborandum circa ipsum processum, ut debitè instituat. Hic ab initio examinanda est *causa* ad Judicem *delata*, an sit *ordinaria*, an *summaria*, a deoq; summariter, vel ordinariè tractari debeat, quæ qualis sit, ut cognoscatur, investiganda veniunt illius fundamenta, quæ potissimùm in causis summaris hæc sunt, scil. quod causam principalem non concernant, sed vel ad præparationem ejus, vel executionem spectent, vel ad ea, ubi è morâ damnum irreparabile infertur, vel de rebus maximè favorabilibus agitur, vel per se liquidis, vel etiam ad incidentem aliquem articulum pertineant, atque alio Judice facilè reparari queant, veluti quoad *incidentem articulum*, de probando impedimento ad secundam, vel tertiam dilationem impetrandam:

dam :

dam: Quoad *preparationem* (1) ad exhibendum. (2) Ex lege diffamari. (3) De possessione vacuâ consequendâ. (4) De iudicio possessorio summarissimo. (5) De obtinendâ possessione ex Edicto D. Hadr. (6) De testibus examinandis ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam. (7) De Editione Instrumentorû.

Quoad *cetera in alio iudicio facile reparabilia*, (1) de Arresto. (2) De Repressaliis. (3) De quæstionibus, an pater filium alere debeat, nec ne? (4) De excusatione debitoris principalis ante fideiussores: Quoad *executionem*, (1) de rebus, quæ pignoris loco captæ sunt, in quas executio fieri debet. (2) De confirmatione possessionis. (3) De executione contra confessum & convictum. (4) De causa subhastationis, taxationis, liquidationis, expensarum, adjudicationis. Quoad *ea, ubi è mora damnum irreparabile infertur*, (1) de operis novatione. (2) De damno infecto. (3) De alimentis. (4) De tutorum & curatorum damnatione. (5) Quando res, de quâ controversitur, peritura est morâ. (6) De refectione viarum publicarum. (7) De refectione fluminum, pontium, puteorum, canalium &c.

Quoad *res maximè favorabiles*, (1) de contributionibus publicis. (2) De causis fisci. (3) De rebus ad causas pias pertinentibus Ecclesiæ, Academiæ, Hospitalis, Stipendii, & alterius piæ causæ. (4) De causis viduarum, pupillorum aliarumq; miserabilium personarum, tum etiam peregrinorum, die ein Gastgericht begehren. *Webner. in Observ. Pract. lit. G. voc. Gastgericht.* Demùm quoad *res per se liquidas*, (1) wann auff klare Hand und Siegel geflaget wird/ intellige illa instrumenta, quæ reus diffiteri, iisq; prægnantes exceptiones opponere nequit.

Pom.

8 DE PROCESSU JUDICIARIO

Pom. H. G. D. tit. in welchen Sachen keines schriftl. Processes nötig. (2) Ubi Reus confitetur. (3) Vel agitur aliàs causa executoria. (4) Si agatur ex causa spolii. (5) Quando Emphyteuta ob Canonem haud solutum expellendus. (6) Si ventiletur causa subhastationis. (7) Liquidationis. (8) Expenfarum. (9) Inventarii. (10) Rerum hæreditariarum. (11) Nullitatis. (12) De causis voluntariæ jurisdictionis & similibus, de quibus vid. *Ord. S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 5. §. 1. & Fürstl. Gustr. Cansl. Ord. p. 2. tit. 4.*

Ex hujus divisione, quâ alia est ordinaria, alia extraordinaria, Processus vel est ordinarius, vel summarius,

In hoc licet non attendatur solemnitas procedendi forma, interim substantia. Processus omninò observari merentur,

§. 8. Ex his causis, vel si aliàs partibus ita placuerit, aut Judici è justâ causâ & ratione ita videatur, etiam in causis ordinariis, *Carpz. Proc. Jur. tit. 1. art. 1. n. 57.* Processus modò ordinarius, modò extraordinarius instituitur.

§. 9. In hoc, licet non observetur solennis procedendi & tractandi forma, quare etiam hic libelli oblatio, litis contestatio solennis, articulorum exhibitio, excepta causa Nullitatum & Restitutionis in integrum, *Ord. S. Tr. R. Wism. d. t. §. 2.* probatio & reprobatio formalis, tum dilationes legales tutò omittuntur, à quali quali tamen (1) Actoris petitione cum facti narratione inchoandum. (2) Urgenda citatio. (3) Audienda Rei responsio & exceptio, quæ in continenti probari potest, non quæ altioris indaginis. (4) Ubi responsum, Actoris probatio per juramentum, ceteris omnibus exclusis, admittenda, nec non rei defensio. Demùm, (5) causâ utrinque sufficienter cognitâ, expectanda est in scriptis sententia. Ultimò & (6) admittuntur quandoque pro circumstantiarum ratione Exceptiones dilatoriaræ juxta tenorem *Ord. S. Tr. R.*

Tr. R.

Tr. R. Wism. una pro omni cum solennitate legali ad tres menses, *d. tit. §. 2.* positiones, interrogatoria, aliaq; juris positivi, id quod tamen irregulare est, & propterea Judicis prudentis arbitrio permittitur. vid. *Carpz. d. loc. tit. 1. art. 1. n. 30. & seq. Rosbach. d. l. tit. 21 n. 9. dict. Ord. S. Tr. R. Wism. d. §. ibi: Nach Bewandniß der Sachen und Umstände.*

§. 10. In illo hic est procedendi modus: Actor ab initio adit Judicem, intellige competentem, & pro citatione ac processu impetrando, *libellum*, in quo rotam suam intentionem exponit, eidem offert. Judex, utpote in facto alieno versans, & auditurus, utrum Reus, quod Actor intendit, fateatur, aut neget, post libellum oblatum *citat Reum* nominatim expressum sub proprio suo nomine ad instantiam Actoris etiam proprio suo nomine notati, causa, ob quam, vel ad quam citationi annexa, in locum judicii ad certum terminum, vel (1) *simpliciter*, prout res poscit, vel *peremptoriè* cum hac comminatione, se etiam absente parte adversa cogniturum de causa, *l. 71. ff. de Jud.* Et quidem *peremptoriè* vel ab initio, ubi hæc citatio tantum temporis requirit, quantum aliæ tres simplices, vel post tres dilatorias, aut tres, aut unam, prout Judici æquum videtur, *l. 72. ff. de Jud.* Eamq; (2) vel per *denunciationem* à nuncio, seu præcone intimatam adornat, vel per *litteras* sive privatim traditas, sive, cum reus propter subterfugia sua, vel sui ipsius incertitudinem, dum multi sunt litis consortes, iiq; diversis in locis habitant, vel etiam ob loci inquietudinem ordinariè vocari nequit, publicè affixas, quæ & *citatio Edictalis* audit. Quo *priori casu* insinuatio facienda est, aut ipsi

In illo solemnibus forma ubique attenditur, eamq; per diversos actus absolvunt

(1) Libelli oblatio.

(2) Citatio; quæ

vel simplex est vel peremptoria,

B

reo,

reo, aut ejus domesticis, vel etiam inscribenda, aut affigenda foribus, vicino quodam in testimonium vocato, ubi tamen nuncius diem & locum executionis citationis, personas item, quibus eandem tradidit, responsumque acceptum bonâ fide consignare, & prout stylus curiæ hodiè observat, coram Notario quandoque deponere necessum habet, ut sic vera illius relatio ad acta judicialia perveniat, conf. *Pom. N. G. D. tit. von den Boten. §. wann die Parthey. & die Fürstl. G. u. C. C. Ord. p. 2. tit. 11. §. 8.* Posteriori verò præterquam nil requiritur, quàm ut judicis & cujusvis loci observantiæ relinquatur, quanti temporis interjectu *Edictalis illa citatio, seu publicum Proclama, in loco publico debeat esse affixum. Harprecht. de Proc. Jud. disp. 1. thes. 152.*

vel Realis. Vel demùm per *citationem realem*, quando reum certis de causis, in civilibus sc. ubi aliàs regulariter non obtinet, propter suspicionem fugæ, quo casu etiam privatâ authoritate, iudice absente, aut sui copiam non faciente, apprehendi potest, *arg. l. 10. §. 16 ff. quæ in fraud. cred.* vel personali & reali arresto simul, vel personali tantùm detinet, vel etiam in criminalibus, æquè ob suspicionem quidem fugæ, sed tamen hîc magis regulariter per capturam ad iudicium deduci curat, de quo conferas *Nov. 134. c. 12. & Rosbach. d. l. tit. 26. n. 4. & tit. 28. per tot.*

(3) Partis emanentis contumaciæ accusatio.

§. II. Factâ citatione tam actoris, quàm rei officium est, in præfixo termino comparere, si verò uterque emanet, vel unus ex illis, dicuntur *contumaces*, quando quidem *contumacia nihil aliud est, quàm inobedientia à legitimè vocato erga Judicem non veniendo commissa, l. 53. pr. ff. de re jud. & inde contumax dicitur, qui eam committit,*

mittit,

mittit, cum trinâ vice, vel semel peremptoriè citatus est, nec venit, vel venit quidem, sed non paret judici, vel etiam ante tempus recedit. *Rosbach. d. l. tit. 30. n. 3.* Hæc autem contumacia tam in *Actore*, quàm *Reo* debite punitur, si fraudulenter emanferint, crimen enim contumaciæ absque dolo non committitur. *Carpzov. Proc. Jur. tit. 7. art. 2. n. 14.* *Actoris* pœna est (1) quòd reo comparente terminus pro circumducto habeatur, & reus ab observatione iudicii absolvatur, non tamen ab ipsa actione. Deinde, si novam citationem impetrare velit, non prius audiatur, quàm reo expensas litis refuderit. *Auth. qui semel. C. quom. & quand. Jud. Pom. H. G. D. tit. von Contumacien. pr. Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 8. §. 1.* (2) Reus ad litis contestationem & probationem admittitur, in causa proceditur, *c. causam. X. de dol. & contumac. Ord. Cam p. 3. tit. 42. §. wo aber.* & sententia, ad quam citandus est actor, pronunciat, si pro reo, si contra reum, ut merita causæ ferunt, & quamvis reus præsens fuerit condemnatus, nihilominus propter obedientiam iudici præstitam ad expensas litis actori non tenetur, *l. 13. §. 2. C. de Jud. Ord. Cam. d. l. §. würde aber. Pom. H. G. D. d. tit. von Contumacien.* quæ sententia tanti est effectus, ut contra eam actor, si succubuerit, si vicerit, & aliquâ forsitan in parte se gravatum putaverit, nullum remedium suspensivum interponere queat, cum certum sit juris principium, *contumacem non appellare*: Si autem reus nihil probet, ab instantia iudicii, ejusq; observatione, absolvitur & postea actor, refusus expensis, admittitur: *Rei* verò pœna est (1) quòd generaliter expensas restituere teneatur, quia eas causatus. (2) Si ante li-

Undè va-
riæ depen-
dent pœnæ
Actoris

&

Rei,

B 2 tem

rem contestatam contumax extitit, mittitur actor in actione reali post annum è primo decreto, quod nihil aliud est, quàm iussus Judicis, quo ob rei contumaciam actor, præviâ causæ cognitione, in possessionem bonorum custodiae causa mittitur, ut ea pignoris loco detineat, donec reus veniat responsurus, Rosb. dict. tit. 31. n. 1. in rem, quam petit, l. 7. §. 17. ff. quib. ex caus. in poss. eatur. c. fin. X. ut lit. non contestata. in personali verò actione pro modo debiti declarati, seu petitæ quantitatis in possessionem bonorum & quidem primò mobilium, post immobilium, ultimò jurium & actionum, l. 2. C. de Prætor. pign. d. c. fin. X. ut lit. non contest. P. H. G. D. d. t. §. imgleichen. confer die Fürstl. Günst. Cankl. Ordn. p. 2. d. t. §. 2. in servitutibus denique actor iis uti permittitur, donec reus probet, actori non licere. Etsi non venerit reus, purgetq; contumaciam, præstando unâ cautionem de iudicio sisti, actor è secundo decreto, quod est alterum Magistratus mandatum, quo ob contumaciam, vel moram absentis debitoris actor antebac è primo decreto custodiae causâ in possessionem missus post anni decursum, præviâ causæ cognitione, verus possessor declaratur, vel etiam dominus esse jubetur, Rosb. d. l. tit. 32. n. 1. in veram mittitur possessionem, ita ut postea reus ad petitorium remittatur, Auth. & qui jurat. C. de bon. aut. jud. poss. l. 8. §. 3. C. de præscr. 30. ann. P. H. G. D. dict. tit. §. imfall dann. Rosb. tit. 30. n. 26. in cuius tamen decreti interpositione ex parte Actoris requiritur, ut petat, se verum possessorem, aut dominum pronunciarî atque constitui, nec non reum ad hoc ex integro citari. Ex parte autem Rei, ut antequam aliquid decernatur, prius iudex cognoscat, an fortè reus Reipublicæ causâ absit, aliudve legitimum impedimentum habeat, quo absentiam

tiam

tiam queat excusare. (3) Si post litem contestatam, accidit rei contumacia, iudex ad instantiam actoris procedit in causa, & probationem recipit, seu testes audit, instrumenta producta pro recognitis habet, & postea fert sententiam, prout merita causæ exigunt, sive pro reo, sive contra reum, & quidem ita, ut adversus hanc sententiam nullum remedium suspensivum posthac interponi queat, tandem unà executionem in bona debitoris decernit, causamq; eâ ratione finit.

§. 12. Quod si verò reus compareat, offerendus huic venit *libellus*, ratione negotii ventilandi vel *civilis*, vel *criminalis*, isque vel *simplex*, vel *articulatus*, quamvis hic excepto casu, ubi offerendi probatoriales, ex ordinatione Cancell. Gustr. in causis civilibus non admittitur p. 2. t. 11. n. 1. è quo reus, sicuti est *brevis ac perspicua verborum conceptio tam iudici, quam reo actoris intentionem demonstrans*, dignoscat, utrum cedere tutius sit, an contendere: Et tum vel è vestigio respondet reus, vel non, sed opponit *impedimentum feriarum intercedentium*, sive *solemnium*, puta ratione sacrorum *Sabbati*, l. fin. §. 1. C. de fer. Ordin. S. Tr. R. Wisn. p. 2. tit. 1. P. N. G. D. tit. an welchen Ohrten und wie offte im Jahr Gerichtstage sollen gehalten werden / ratione autem utilitatis civilis *Mesium, & Vindemiarum*, l. 1. ff. de fer. si-ve *minus solemnium*, puta ob res *Principis prosperè gestas, illius adventum, inaugurationem, nuptias, funus, aut aliam suborientem hostilitatem, seditionem & luem publicam indictorum*, l. 26. §. 7. ff. è quib. caus. major. Wes. in paratit. ff. de fer. n. 3. vel petit *dilationem*, & tum superioribus subscribit iudex, nisi contingant ea, quæ sunt meri facti, vel pie-

(4) Libelli Reo comparanti facta communicatio.

(5) Impedimenti è parte Rei allegatio, ubi de feriis.

& petita dilatio.

tatis, aut voluntariæ jurisdictionis, vel in quibus aliàs periculum est in morâ, c. 21. §. verùm pars altera. X. de Jud prout sic tempore utut feriato latrones ad socios criminis indicandos, ne fugâ se subducant, torqueri, & benè arrestum, ut & sequestrum concedi possunt. l. 10. C. de fer. Brunn. in C. ad l. fin. de Episc. aud. l. fin. C. de fer. Mev. de Arrest. c. 11. n. 4. Carpz. pr. for. part. 1. const. 19. def. 16. Posteriores verò, licet in causis civilibus & pecuniariis regulariter de Jure civili tantùm una, in criminalibus verò accusatori duæ, reo tres indulgeantur, l. ult. ff. de fer. juxta observantiam cujuslibet Curia pro arbitrio, examinatis causis, rerumq; circumstantiis, concedit, ita ut etiam secunda & tertia, quandoque etiam quarta, non tamen nisi cum solennitate judiciali, ut scil. petens juret, se non malitiosè eandem expetere, permittatur, vid. Rosb. d. l. tit. 37. n. 9. Gail. 1. Obs. 91. n. 4. P. H. G. D. tit. von Zeit der Beweisung. ibi: auch die vierdte Frist aus keinem Betrüge / Argelift / oder Gefährde begehren.

(6) Rei ad libellum A-
ctoris re-
sponso,
quâ propo-
nuntur Ex-
ceptiones
modò Dila-
toriae,

§. 13. Post decursum feriarum & finitam, vel etiam non impetratam dilationem, rei officium est, ad libellum actoris, propositamq; illius petitionem respondere, quod plerumque, dum reorum est fugere, per exceptiones expedire satagit, afferendo mox dilatorias, seu temporales ipsi; vel ratione Judicis, & Judicii, quòd scil. Judex sit incompetens, infamis, suspectus, aliove modo inhabilis, aut ipse locus judicii sit intutus, vel respectu litigantium, puta, quòd actor sit pupillus, aut infans, sine tutoris autoritate acturus, vel reus fortè parens, patronusve actoris & quidem sine venia injus vocatus, quæ tamen exceptio, nisi actio fuerit famosa,

mofa,

796

mosa, aut pudorem harum personarum sugillet, *arg. l. 10. §. 12. ff. de in jus voc. hodiè ob cessantem edicti Prætorii rationem, violentam scil. in jus ductionem, nil prodest, vid. Cuj. 10. Obs. 10. Ant. Fabr. in C. l. 2. t. 2. Def. 13. Carpz. Proc. Jur. tit. 7. Art. 1. n. 39. & seq. ad d. Sect. 2. §. 9.* aut Procurator mandato destituatur, vel demùm respectu *causæ competentes*, dum scil. in ipsa causa aliquid delitescit, quod litem differt, ut est Exceptio pacti conventi, ne intra certum tempus petatur, plus petitionis & c. *§. 10. Inst. de Except.* quas omnes ut de jure communi unâ vice proponere decet, *c. pastoralis. X. de Except.* ita moribus nostris unâ cum iis litem in eventum contestari oportet, *P. N. S. D. tit. von dem Beslagten. §. damit wir auch 2c. Fürstl. Günst. Consil. Ordn. p. 2. tit. 17. §. 1. mox peremptorias, seu perpetuas, vel etiam privilegiatas allegando, quarum priores ipsam quidem actionem perimunt, post litem tamen demùm contestatam opponi merentur, ut sunt doli, metus, pacti de non petendo, Macedoniani, Vellejani & c. Posteriores verò litis contestationem impediunt, eò quòd illarum oppositione manifestum reddatur, aut actionem planè non competere, vel jam esse sublatam & peremptam, quò spectant Exceptio Rei Judic. Transactionis, Jurisjurandi, Solutionis & c. d. c. 1. de lit. contest. in 6. quæ tamen moribus nostris, nisi in ipsa oppositione liquidentur, litis ingressum haud impediunt. P. N. S. D. tit. de Except. p. 4.*

modò Peremptoria.

§. 14. Ut autem hætenus per exceptionem reus intentionem actoris, ejusq; actionem excludit, ita hanc perimit actor sua Replicatione, utpote quæ nil aliud est, quam exceptionis à parte agentis oppugnatio, *l. 2. §. 1. l. 22. §. 1. ff. de Except. Rosb. dict. loc. tit. 44. n. 1.* Hanc itidem

(7) Actoris Replicatio.

dem

(8) *Rei Duplicatio*, dem à parte rei *Duplicatio*, eamq; rursus à parte agentis.
 (9) *Actoris Triplicatio*, cui demum à reo objicitur *Quadruplicatio*,
 (10) *Rei Quadruplicatio*, & sic deinceps multiplicantur nomina, quorum multiplicationi ut tandem obvietur, certus quandoq; vel officio judicis, vel à partibus è compromisso imponitur modus, nempe ut duabus, vel tribus exhibitis deductionibus in causa concludant, daß sie mit zweyen/ oder dreyen Sätzen zur Urtheil schließen sollen. *Auth. jubemus C. de Jud. Rosb. d. l. n. 3. & 4.*

(11) *Cautionis præstatio tam Actoris,*
 §. 15. Quod si ab his nullam reus aut habuerit, aut proposuerit *Exceptionem*, proximus ad *Cautionem* hinc inde petendam aditus aperitur, exigit hinc *Reus* ab *Actore Cautionem pro expensis & reconventionem*, sc. quod si fortassis fuerit reconventus, debito modo respondere, & si succumbat in causa, omne id, in quod fuerit condemnatus, damna itidem & expensas refundere velit, eamq; *Actor* aut *pignoribus*, aut *fidejussoribus*, aut *juratoriè præstare* tenetur, *Rosb. dict. loc. tit. 45. n. 2. P. N. G. D. tit. de Caut. Jud. sist. & judic. solv. nisi quod accuratè monetur, in Ihr Fürstl. Durchl. zu Mecklenburg Güstrowscher Seiten Canzelen Ordnung p. 2. tit. 15. liquida obligationum instrumenta contra reum afferat, §. 2. vel in loco judicii bona immobilia possideat, l. 15. qui satisd. cog. eaq; libera habeat, non multo æri alieno obnoxia, P. N. G. D. dict. tit. pr. ibi: nicht übermäßig schuldig vel honestæ vitæ sit, aut dignitatis, P. N. G. D. dict. tit. in fin. deinde *Actor* à reo petit, ut de *judicio sisti, seu de lite prosequenda caveat*, §. 2. *Inst. de satisd. id quod ille moribus nostris fidejussoribus, aut juratoriè expedire cogitur, P. N. G. D. dict. tit. §. hinwiederumb. demum Actoris Procurator mandato destitutus cavet**

quàm Rei

& Procuratorum,

cavet

cavet de rato, *Harpr. d. l. th. 95. Rei Procurator ex adver-*
fo, nisi eum principalis in mandato Procuratorio ab
onere satisfactionis liberavit, de judicato solvendo, utut
etiam sub jurisdictione judicis bona immobilia sita,
habet, vid. P. H. G. D. dict. loc. §. des Beflagten Procu-
rator.

§. 16. Exactâ in hanc faciem & utrinque præsti- (12) *Rei Re-*
 tâ cautione, reus conventus sæpè *Reconventionem* insti- *conventio,*
 tuit, quam posthæc actor, modò vel *ante litem contesta-* *quæ vel*
 tam, vel etiam *in continenti* proponatur, aliàs enim si *ante litem*
 multaneo processu, ut par est, cum ipsa causa conven- *contestatâ,*
 tionis expediri nequit, *Rosb. d. l. tit. 46. n. 17.* admittere *vel in con-*
 tenetur, ni ipse cum sua actione à limine judicii repelli *tinèti pro-*
 velit. *P. H. G. D. tit. de Reconvent. §. Nuff solche Reconv.* *ponenda,*
 Nec refert, utrum hæc reconventio è principalis con-
 ventionis negotio originem trahat, nec ne, utrum ali-
 quo modo ad ipsam conventionem spectet, an planè
 sit separata. *P. H. G. D. dict. loc. princ.* Imò non refert,
 an reconveniendus Judicis jurisdictioni, coram quo
 reconvenitur, sit subjectus, nec ne, *l. 14. C. de Sent. &*
Interlocut. P. H. G. D. dict. loc. in fin. princ. confer die
 Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 3. tit. 20. §. 1. & 2. ubi ta-
 men excipiuntur causæ fractæ pacis, violentæ ejectio-
 nis, depositi, alimentorum, dotis, Fiscales & c. §. 3.

§. 17. His absolutis veluti judiciorum præpara- (13) *Litis*
 toriis, ut loqvuntur *Dd. Illic. Umm. disp. 12. pr.* proximè *contesta-*
 ad ipsam *litis contestationem*, quæ est basis & fundamen- *tio, quæ*
 tum cujusvis judicii, *l. un. C. de lit. contest.* in tantum, ut
 ipsius omisio processum ipso jure nullum efficiat, *cap.*
un. X. de lit. contest. Carpz. d. l. tit. 10. pr. & art. 2. eod. tit. §. 1.
 instituitur progressus, *eaq. nihil aliud est, quàm congrua rei*

C

ad

vel Affir-
mativa,
vel Nega-
tiva.

ad libellum actoris propositamq; in illo, vel intentatam actionem, sive affirmativa, sive negativa responsio. Rosb. dict. loc. tit. 49. n. 2. Carpz. d. l. tit. 10. art. 2. §. 1. princ. Nec est, quòd hic imitemur nauseantes hanc distinctionem, Mejerum d. l. tb. 161. Ulm. d. Disp. 12. tb. 1. n. 3. & Schotan. Exam. Jurid. p. m. 234. siquidem ipsa rei evidentia & praxis fori ejus veritatem ostendit, aliam scil. esse affirmativam, aliam negativam litis contestationem. Videas interea Rosb. d. l. tit. 49. n. 7. & 11. Carpz. d. l. tit. 10. pr. & art. 3. n. 29.

(14) Jura-
menti ca-
lumniae
præstatio

eam ab A-
ctore, quã
Reo,

§. 18. Post litem vel affirmative, vel negative contestatam. Per verba, in Gemüht und Meynung den Krieg Rechtens / mit Ja / oder Nein zu befestigen; quæ tamen formula non temper & præcisè necessaria, dummodò directè ad libellum actoris respondeatur, confer die Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 19. §. 1. Sequitur juxta ordinem judicii juramenti calumnie præstatio, quæ tam ab actore, quàm reo, eorumve Procuratoribus super causa ut bonâ fide susceptâ; ita imposterùm prosequenda exigitur, l. 2. pr. C. de jur. propt. cal. dand. c. 6. in fin. X. eod. confer die Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 16. §. 1. sive parte adversâ, arg. l. 5. §. 14. ff. de nov. op. nunc. sive ipso Judice, l. 2. §. 4. C. d. t. tam ante, quàm post litem contestatam id deferente, Pom. H. G. D. tit. de jur. calumn. & mal. quorum prius generale est ad totam causam, c. 1. & pen. X. de jur. cal. Nov. 49. c. 3. posterius speciale in quavis judicii parte usque ad conclusionem, quandoque etiam post conclusionem causæ è mero judicis officio. Rosb. pr. civ. tit. 50. n. 4. Et hoc ut in omnibus causis civilibus, pariter ac criminalibus, maximè ab accusatore, à reo autem non adeò facilè exigitur; ita nemini litigantium remittitur, nisi fortè inter paren-
tes

res & liberos, nepotesve lis vertatur, quippe hi juramento de calumnia non onerantur, l. 7. §. 3. ff. de Obseq. par. vel patr. prest. junde die Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. d. l. §. 2. vel sint tales personæ, quas sexus verecundia, vel morbus impedit, quò minus in judicium veniant, hæ enim domi jurant adversario, vel procuratore ejus præsentate, l. 15. ff. de Jurejur. l. 2. §. 1. C. de Juram. propt. calumn. junde die Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. d. l. §. 10. Necdum Procuratores eximuntur, utpote qui non tantum in animam Domini, id quod frequenter contingit, arg. c. fin. de jur. cal. in 6. sed etiam propriam jurare tenentur, Gail. 1. Obs. 88. n. 1. excepto Procuratore Fisci, Gail. 1. Obs. 90. n. 4. & eo, qui ex officio datus est. Rosb. tit. 50. n. 6. Quod juramentum si quisquam horum detrectet, poena jurare nolentis multatur, quam Actor in eo sustinet, quod, absoluto reo, cum actione suâ à judicio repellatur, refusus reo expensis; Reus, quod habeatur pro confesso & similiter actori in expensas condemnatur. l. 2. §. 6. & 7. C. d. t. P. N. G. D. dict. tit. §. Cussert sich der Kläger. Procuratores, quod à causa patrocinio arceantur. Poim. Hoffg. Ordn. dict. tit. pr. Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. d. tit. §. 5.

corumq;
Procuratoribus.

§. 19. Jacto in hanc faciem per litem contestationem processus fundamento, proxima ad ipsam probationem via aperitur. Suevit autem vulgo ita institui probatio, ut primum actor ipsam litem quasi ponat, & ad singulares positiones reus respondeat, quo sc. è rei responsione colligat actor, quid fateatur, sibiq; restet probandum.

(15) Probatio per positiones instituida.

§. 20. Positio autem est brevis narratio, ejus quod in controversiam deductum ad eliciendam veritatem, Rosb. d. tit. 51.

Harum descriptio.

Divisio re-
probata.

n. 2. Hanc pleriq; distinguunt in *positionem* in specie sic dictam & *articulum*, ita ut *positio* sit, super qua ponens adversarium suum respondere petit, ad hunc effectum, ut per responsionem & confessionem partis adversæ ponens ab onere probandi relevetur, *Gail. l. 1. Obs. 79. n. 2. articulus* verò sit pars assertionis, quam quis probare intendit hoc fine, ut positiones à parte adversa negatæ per testes deinde atque instrumenta probentur, *Gail. d. l.* Verum ab hac distinctione communis fori usus recedit, eamq; camera præfertim Imperialis non adeò accuratè observat, sed, facta litis contestatione, præstitoq; juramento calumniæ, libellum articulatam loco positionum & articulorum admittit, ut, si positiones negentur, in locum articulorum succedant & ad probandum adhibeantur, *vid. Ord. Cam. p. 3. tit. 13. §. Dagegen Mascard. de probat. concl. 1175. n. 2. Gail. l. 1. Obs. 73.*

Usus fori.

Requisita,

§. 21. His in positionibus id omnino requiritur ut (1) sint ad causam pertinentes & probatæ relevant, impertinentes enim neque responsionem merentur, nisi in dubio, cum hac clausula: *salvo jure impertinentium & non admittendorum*, neque à Judice admittuntur, imò in tantum nullæ sunt, ut super his receptæ testium depositiones, factæq; probationes nullius sint momenti, respondens etiam ad easdem pro confesso non habeatur, multo minus ipsi è sua responsione præjudicium nascatur, *Gail. d. l. Obs. 91. n. 12. Rosb. d. l. n. 31.* (2) Ut sint claræ & simplices, non obscuræ, captiosæ & contrariæ. (3) Positivè, non interrogativè formatæ, *Rosb. d. l. num. 26. Ulmm. d. l. disp. 13. tb. 3.* (4) Ut sint de facto, non de jure conceptæ, jus enim

CERTUM

certum est, adeoq; probatione non indiget, l. 2. ff. de jur. & fact. ign. (5) Ut sub juramento dandorum exhibeantur, Ord. Cam. p. 1. tit. 69. Umm. d. disp. 13. tb. 9. n. 14. adde die Fürstl. Günst. Cansl. Ord. p. 2. tit. 23. § 1.

§. 22. Positionibus ad hunc modum exhibitis, & à Judice admisis, occurrit sæpissimè reus suis exceptionibus, sive defensionalibus, & articulis elisivis, quos tamen omnes unà cum responsionibus suis ad allatas positiones offerre tenetur, quo ita, responsione tam ad positionales, quàm defensionales, utrinque data, Judex communem iis terminum constituat, cujus interjectu hinc inde ab utraque parte negata testimonii legaliter productis debite probentur. Quod si vero reus defensionales suos eò usque distulerit, donec testium depositiones super articulis actoris cognoverit, posthac ad probandum testibus suos defensionales non admittitur, Ord. Cam. p. 3. t. 15. pr. P. N. G. D. tit. de Defens. & Except. perempt. pr. Sin autem nulla defensione contra actoris positiones sit instructus, sub jurisjurandi respondendorum religione, se scil. absque ulla fraude ad omnes articulos, habita semper veritatis ratione, simpliciter, purè ac perspicuè per verbum credo, vel non credo intra terminum à Judice præfixum responsurum, omninò respondere tenetur, Ord. Cam. p. 1. tit. 71. & seq. & p. 3. tit. 15. §. zum Andern Fürstl. Günst. Cansl. Ord. p. 2. tit. 23. §. 1. Gail. 1. Obs. 82. n. 1. Si etiam talis occurrit positio, quæ plura & diversa involvit, quæq; in uno vera, in altero falsa perspicitur, sub distinctione quid credat, quid non credat, respondere compellitur, Ord. Cam. d. §. zum Andern Pom. N. G. D. d. t. §. damit auch Fürstl. Günst. Cansl. Ord. dict. loc. Gail. d. l. n. 15. imò ad omnes, quæ

(16) Oppositio Exceptionum ex parte Rei contra positiones,

Ubi observandus specialis procedendi modus.

facti sunt, exceptis tantum iis, quæ sunt juris, ad quas propterea respondere non obstringitur, quia his saltem respondendum, quæ probari debent, qualia sunt facti, non juris, utpote quæ per se certa & manifesta, *d. l. 2. ff. de juris & fact. ignor.* nisi forte jus ex ipso facto deducatur, vel super jure non scripto, seu consuetudine, vel statuto alterius civitatis respondendum sit, quod in judicium deduci & probari debet, *per l. 1. C. quæ sit long. consv. Rosb. d. l. tit. 52. n. 7.* Quod si tandem ad positiones quidem responderit, sed non perspicuè satis & sufficienter, permittitur ponenti contra hujusmodi responsionem excipere, ita tamen, ut nominatim & expressè responsionis defectum ostendat, & tum sine ulteriori replicatione Judex super hoc defectu interloquatur, *Ord. Cam. d. l. tit. 15. §. so auch P. H. G. D. d. t. §. wäre auch* Sed si respondere jussus in certo termino non responderit, nec justam intermissæ responsionis causam afferre poterit, verum contumaciter responsionem detrectaverit, prævio monitorio ad instantiam actoris in pœnam contumaciæ positiones & articuli pro confessis habentur, adversus illum autem tanquam verè confessum ad definitivam sententiam proceditur, *c. 2. de confess. in 6. Ord. Cam. dict. tit. §. begeben sich aber Pom. H. G. D. dict. tit. in fin. adde Rosb. d. l. tit. 52. n. 21. & Gail. 1. Obs. 80. n. 1.*

(17) Rei
confessio,
quæ vel

§. 23. Post positiones sequitur *Confessio*, cum enim positio omnis hunc in finem proponatur, ut è responsione ei data patefiat, quid adversarius verum credat, quid non, adeòq; veniat probandum, certè hoc alio modo effici nequit, quam ut simul ac positionibus responsum, è vestigio confessionis ratio habeatur

cur

eur & actor exactè observet, quæ in parte reus respondendo ipsius intentionem jam fuerit confessus, in iis enim demum probatione eget, quæ reus vera non credidit, confessio autem facta intelligitur, quando major XXV. annis sanæ mentis nec ullo errore indutus in iudicio, præsentè adversario, sciens & spontaneo motu contra se super re litigiosa, ubi nec natura, nec jus, nec favor refragatur, aliquid asseverat, *Rosb. d. l. tit. 65.* Cujus confessionis præsertim *judicialis*, est enim alia quoq; *extrajudicialis*, quæ presentibus *fide dignis hominibus extra locum iudicii peragitur*, hic est effectus, quod actorem ab onere probandi relevet, quando ipsa confessione nulla est efficacior probatio *l. 2. C. de transf.* atque hinc probata probatio dicitur, eo quod habeat vim sententiæ, in tantum, ut post eam nullæ sint aliæ partes iudicis, quam ut condemnet, *l. 1. ff. de confess. c. 2. x. de confess. Rosb. dict. loc.*

Judicialis
vel
extrajudicialis,

§. 24. Quòd si verò reus respondendo ad positiones actoris, ex his nullas planè, vel admodum paucas sit confessus, ceterasq; omnes per verba: *Glaube nicht wahr.* rejecerit quasi, aut declinaverit, actor probationis onus subire cogitur, ne causa cadat, flebiti hoc solamine dimissus: *Non tibi jus, sed probatio deficit, l. 30. ff. de testam. tutel.* Quare dum in hac cardo totius causæ hæret, siquidem est *legitima rei controversa iudici facta ostensio*, *Wesemb. in parat. ff. de probat. n. 2. Rosb. d. l. tit. 53. n. 1.* omnino hic cum Advocato suo circumspectè agat, & quando alia est *artificialis*, quæ ex ipsa causa per solertiam Advocati invenitur. *Robert. lib. 4. Sent. c. 1.* alia *inartificialis*, quæ extrinsecus à testibus, tabulis, scripturis juramentis &c. desumitur. *Robert. d. l. Wes. d. l.*

(18) circumspecta
Actoris
probationum
allegatio & declinatio.

4. n.

n. 4. alia infuper plena, vel per duos, testes, vel instrumenta, vel confessionem adversarii judicialem jurandum, rei evidentiam & similia expedita, *Rosb. d. l. n. 5.* alia *semiplena* per unicum duntaxat testem omni exceptione majorem, vel privatum instrumentum, vel comparationem literarum, confessionem adversarii extrajudicialem, rationes, famam & similia iudici fidem quidem, sed non tantam faciens, cui soli stare possit, *Rosb. d. l. n. 6.* dispiciat, quomodo commodissimè omnium intentionem iudici manifestam, & probabilem reddat, ita ut vel eandem plenè probet, vel quandoq; ad juramentum suppletorium admittatur. Imprimis verò attendat, quod etiam si aliàs regulariter agenti & alleganti non neganti, adeòq; ipsi incumbat probatio, *l. 2. l. 21. ff. l. 3. C. de prob.* non tamen præter necessitatem hoc satis grave probationis onus in se derivet, aut derivari patiatur: Accidit enim sæpiùs, quod reus opponendo exceptionem, in illa ad sui defensionem aliquid alleget, in eoque fundamentum suæ intentionis contradicendo, vel negando collocet, & tum minimè *Actori* contrarium docere incumbit, sed *Rei* est exceptionis suæ fundamenta probare, quia excipiendo redditur *Actor*, *l. 1. ff. de Except. l. 19. ff. de probat. Mascard. de probat. vol. 1. q. 17. n. 4. & seq.* Licet *Actor* prius intentionem suam, quam *reus* exceptiones probare teneatur, *l. 2. C. de probat. Rosb. d. l. n. 12.*

(19.) Jus-
tus in his
probatio-
nibus pro-
cedendi
modus,

§. 25. Ut itaque de ordine procedendi in probationibus constet, Judex (1) terminum probatorium præfigit, cujus interjectu actor positiones à reo negatas probare debet, *Rosb. d. l. n. 17.* Et tum (2) vel
Instru-

Instrumentis nititur actor, vel *testibus*: Si *Instrumentis*, hæc (3) producere tenetur, reo seu adversario ad recognoscendum, vel juratò diffitendum, vel etiam exceptiones suas opponendum à iudice citato. Quando autem illa vel publica sunt, vel privata; Publica, quæ manu *Tabelionis*, seu *Notarii ad id specialiter requisiti, juxta præfinitum in jure modum, confecta, adeoq; Judici plenam fidem faciunt.* *Wes. in paratit. ff. de fid. inst. n. 6. Rosbach. tit. 62. n. 3. Privata, quæ non publicâ autoritate munita, sed à quovis privato nomine confecta, ut Antipocha, Aponcha, Libri Rationum, Registra, tam mercatorum, quàm opificum, Epistola &c. hæc, prout iis instructus, & causæ qualitas requirit, omninò in termino probatorio unâ cum articulis probatorialibus integra, ad probandam suam intentionem, producere tenetur, in tantum, ut aliàs à probatione excludatur, nisi fortè post terminum noviter fuerint reperia, & hoc producens juratò obtinuerit, aut in alterius sint potestate, nec, omni etiam adhibitâ diligentia, impetrari potuerint. P. N. G. D. tit. von Beschluß der Sachen. §. ult. Fürstl. Büstr. Cansl. Ordn. tit. von Brieffl. Urfunden. §. 1. Carpz. Proc. Jur. tit. 14. art. 1. §. 6. & 7. Sicuti autem Actoris est instrumenta producere, ita Rei adversus illa excipere, scil. quòd sint (1) cancellata, inducta, rasa, aut alio modo vitiata: (2) Non subscripta, nec debito modo subsignata. (3) Simulata. (4) Falsa. (5) Ob neglectum formalium & substantialium requisitorum inidonea, puta, quòd testes non intervenerint, nec idoneus aliquis Notarius eadem confecerit, vel absolverit, multò minùs (6) causa debendi iisdem sit inserta, aut (7) de alio loquantur, quàm qui iisdem utitur, vid. Rosb. tit. 62. per tot. Ultimò*

Ubi Actor, si Instrumentis nitatur, hæc sive publica, sive privata (1) producit.

(2) Reus contra illa excipit.

D

obser-

757

oberves, non omnia instrumenta eandem inferre efficaciam, quippe (1) privata scriptura, & liber rationum nil probant, dum sunt privatae annotationes, nisi debitor has scripturas propria manu subscripserit, vide, si lubet, die Fürstl. Cüst. Cansl. Ordn. tit. 27. (2) Libri mercatorum, ritè tamen conscripti, in causis & rebus mercatoriis semiplenè probant; plenissimè autem (3) Acta publica judicialia, Magistratum attestata, Scripturæ ex Archivis productæ, Calendarium Ecclesiasticum, das Kirchen-Buch / Instrumentum à Notario fide digno legitimè confectum. Quibus addas (4) è nostrorum judiciorum moribus, instrumentum super negotio, præsentibus duobus testibus integræ famæ & vitæ, celebrato confectum, utpote quod, exceptâ causâ testamenti, plenam judici fidem facit, adeò ut absolvere partem alteram queat, alteram condemnare. P. N. G. D. tit. von Beweisung. §. und erstlich. Quæ omnia instrumenta, si reus sæpè, & quidem peremptoriè ad hoc citatus non recognoverit, nec comparere voluerit, in contumaciam debitè producta pro recognitis habentur, h. m. werden die producirte documenta hiemit in contumaciam pro recognitis gehalten und angenommen.

(3) Si Actor per testes agit, Articulos Reo ad formandum Interrogatoria transmittit

§. 26. Quod si instrumenta deficiunt, & actor intentionem suam testibus est probaturus, è vestigio post designatum terminum probatorium, *Articulos*, per vocabulum Germanicum wahr instituendos, super quibus deinceps examinandos sistit testes, reo ad formandum, si lubet, *Interrogatoria* cum denominatione testium & directorio transmittere obstringitur: nisi enim intra terminum hoc præstiterit, nec impedimen-
tum

tum legitimum allegaverit, à probatione excluditur, nec imposterum auditur. Cum verò reum oporteat, ad sui defensionem offerre *Interrogatoria*, quæ nihil aliud sunt, quàm positiones interrogativè formatae super negotii circumstantiis & testibus contra se productis, ad eruendam veritatem: c. presentium. §. testes de testib. in 6. eaq; vel sint *Generalia*, gemeine Fragstücke / quæ testium personas, earumque integritatem potissimum respiciunt, de quibus videas ordinat: S. Tr. Wis. R. p. 2. tit. 20. §. 2. vel *specialia*, sondere Fragstücke auff die Hauptsach / quæ scil. ipsas presentis controversiæ circumstantias concernunt, hic reus ejusque Advocatus circumspectè agat, omnesq; causæ principalis circumstantias probè examinet, ac dispiciat, ne super iis *Interrogatoria* proponat, quæ probata magis clienti suo obfint, quàm profint, Rosb. d. l. tit. 55. n. 9. multò minùs copiam eorum parti adversæ edat, ne, iisdem lectis, testes, quomodo desuper deponere debeant, instruantur, sicuti propterea nec judici fas est, *interrogatoria* adversæ parti communicare. Gail. 1. Obs. 95. n. 6. Ord. S. Tr. R. Wis. d. l. §. 6. Inprimis autem caveat, ne sint superflua, ad causam impertinentia, peregrina, captiosa, criminosa, juris & aliis è capitibus reproba, hæc enim in totam rejiciuntur, vid. die Fürstl. Günst. Cankl. Ordn. p. 2. tit. 24. §. 5. & Advocati unà cum partibus in unius floreni mulctam condemnantur juxta Ord. S. Tr. R. Wis. d. l. §. 5. Etsi verò conducit reo *Interrogatoria* offerre, ita tamen ipsi quoque liberum est, illa omittere, nec processus ex hoc vitatur, sicuti nec totum examen redditur nullum, si iudex testes interrogare omiserit, quin tantum testes, post publicationem attestatorum, super inter-

(4) Reus ad sui defensionem interrogatoria offert

quæ vel Generalia,

vel Specialia.

Cautela pro Reo & Advocato,

rogatoriis sunt repetendi. *Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. §. 7. Gail. d. l. n. 7. Rosb. d. l. n. 2.* Imò Judici & Commissario permittitur, sicubi opus viderit, pro industria sua & legalitate ea quandoque addere, quandoque oblata examinare & ex his superflua atque impertinentia rejicere. *P. N. G. D. tit. von Commissarien. §. da auch das Gegentheil. Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. §. 5. in fin. Gail. d. l. n. 1.*

(5) Exami-
ni terminus
statuitur,

(6) Testes
jurant,

§. 27. Productis coram Judice, aut Commissario Articulis probatorialibus, iisq; jam antè reo communicatis, certus posthæc examini terminus statuitur, ad quem adversarius unà cum testibus legitimè citatur. *Gail. lib. 1. Obs. 102. pr.* Reus interrogatoria exhibet, & super his quoque testes examinari petit. Ab hinc testes, priùs, quàm deponant, (1) Jurisjurandi religione in præsentia partium obstringuntur, scilicet quòd in nullius gratiam, nec odium, sub spe lucri, aut commodi, veritatem celare, sed solo veritatis studio omnia, quæ ipsis nota fuerint, & super quibus interrogabuntur, bonâ fide profiteri velint. *Ord. Cam. part. 1. tit. 77. Ord. S. Tr. R. Wism. tit. 19. §. 10. sub fin. P. N. G. D. d. l.* Manifesti enim juris est, quòd testi injurato, ut ut aliàs magnæ dignitatis, ne Clerico quidem fides habeatur: *l. 9. C. de test. c. 17. & 50. extra eod.* quando omnium testimoniorum vis è testium jurejurando dependet, nisi fortè utriusque partis consensu illud sit remissum, tum enim & injurati testes fidem merentur, *c. 39. extra de testibus. Carpz. d. l. t. 13. art. 4. §. 10.* quamvis tamen Judex, non attentâ hac remissione, justâ causâ commotus, nihilominus testes ad juramentum testium cogere potest. *Gail. 1. Obs. 101. Rosb. d. l. tit. 57. n. 5.*

(2) Præstito juramento uterque litigantium discedit,
interim

interim Judici, vel Commissario, testium examinationem juxta tenorem commissorii propriamq; sic dictam legalitatem, committit. His discedentibus, quilibet testis denuò seorsim accersitur, ac de præstito juramento, sed vitando perjurio admonitus, *c. 8. c. 11.*

q. 3. c. 1. X. de crim. fals. super quovis articulo & ad hunc

directis Interrogatoriis sigilatim interrogatur. P. H.

G. D. d. tit. von Commiss. S. Wann solches geschehen. (3) In-

ter examinandum, Judex, vel Commissarius, testem

seorsim vocatum, accuratè habità vultus, gestuum &

sermonis ratione, perspicuis verbis interrogare, cau-

sam scientiæ requirere, ejusq; depositionis non sen-

tentiam modò, verùm etiam, quoad fieri potest, ipsis-

sima verba observare, eaq; , ut Notarius consignet,

curare tenetur. P. H. G. D. dict. S. Ord. S. Tr. R. Wis. p. 2.

tit. 20. S. 8. junge die S. G. C. D. p. 2. tit. 24. S. 10. (4) Singulis

testibus ita examinatis silentiũ sub poena præstiti ju-

ramenti injungitur, ne ante publicationẽ eorum dicta

divulgentur, quod si neglexerint, arbitrariè puniun-

tur, c. si testes S. qui falso, vel vario 4. q. 3. Rosb. d. tit. 58. n. 24.

(5) Testium depositiones à Notario, quoad possibile,

statim in loco judicii extenduntur, describuntur, &

prout habet phraſis forensis, in rotulum certum redi-

gantur, quo commissarii adhuc præſentes eundem,

perlegere, obſignare & ad Judicem committentem,

transmittere queant. P. H. G. D. d. tit. S. wann die

Rundschaft / Fürstl. G. H. C. C. Ord. d. p. 2. tit. 24. S.

21. Vultei lib. 2. J. R. c. 31. n. 7. (6) Si testes nominati ex-

tra territorium Judicis subsistant, commissis prius ad-

versario articulis, eoq; à Judice ad dandum interro-

gatoria peremptoriè citato, decernuntur postea literæ

(7) Debitè
tam super
Articulis,
quàm In-
terrogato-
riis exami-
nantur.

(8) Iisdem
silentiũ
imponitur.

(9) Exten-
duntur Te-
stium de-
positiones.

mutui compassus ad magistratum loci, cui testes nominati subsunt, isq; rogatur, ut hos sumtibus producentis ad indagandum veritatem examinet, *l. 11. C. de testib. eorum dicta fideliter consignari curet, & tandem obsignatum examinis rotulum, ad producentis Judicem transmittat, P. H. G. D. tit. von Verhörung Ausländischer Zeugen. Vultej. d. l. c. 31. n. 8. Ord. S. Tr. R. Wism. tit. 24. Fürstl. Günst. Cankl. Ordn. p. 2. tit. 25. (7) Quo-*
 ticscunq; periculum est, ne per mortem, vel diuturnam testis peregrè abeuntis absentiam, aliamve ob causam, puta imminentem contagionem, probationum copix nobis, vel successoribus nostris subtrahantur, testium examen etiam ante litem contestatam, quod regulariter secus est, *Rosb. d. l. tit. 59. pr. Ord. S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 27. pr. & § 3. Fürstl. Günst. Cankl. Ordn. p. 2. tit. 26. §. 2. in hanc faciem instituitur. Citatur scil. pars adversa, sive actor, sive reus, quippe uterq; horum diverso tamen modo, Actor ob mortis, vel diuturnæ absentix suspicionem, Reus indistinctè, dum in illius potestate non est, quando conveniatur, hujusmodi testes producere valet, Rosb. d. l. n. 4. Carpz. d. l. tit. 13. art. 7 §. 4. Notab. 2. & §. 5. Fürstl. Günst. Cankl. Ordn. p. 2. tit. 26. ad videndum jurare testes in perpetuam rei memoriam, & dandum interrogatoria, P. H. G. D. tit. von Zeugniß zu ewiger Gedächtniß pr. Ord. S. Tr. R. Wism. tit. 27. §. 2. Gail. 1. Obs. 94. n. 4. & seq: Deinde attestationses, seu dicta testium, usque dum in judicio obsignata & non publicata asservantur, donec de causa judicium fuerit coeptum & lis contestata. Gail. d. l. n. 5. P. H. G. D. d. l. Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. §. 6. Fürstl. Günst. Cankl. Ordn. d. l. §. 1. Demum, si Actor*

post

(10) Exam-
 inantur
 quandoq;
 testes ad
 perpetuam
 rei memo-
 riam.

Ubi diver-
 sa est causa
 in Actore
 & Reo,

post finitum examen, intentatam suam actionem non instituat intra annum, à tempore, quo agere potuit, vel dilationem à Judice impetravit, universa attestationum vis infirmatur, eò quod fraudulenter egisse, præsumatur, scil. ut reum temporis lapsu à legitimis suis exceptionibus contra personas & dicta testium, excluderet. P. N. G. D. d. t. J. ult. Ord. S. Tr. R. Wism. J. 4. Fürstl. G. u. C. Ordn. dict. l. J. 4.

§. 28. Examen sic ritè & legaliter expeditum excipit ad instantiam partis *publicatio attestationum*, earumq; copia partibus decernitur, ut probationes suas atque defensiones hinc inde deducere queant, Rosb. dict. l. tit. 60. princ: Sed ante publicationem omninò citanda est pars adversa, contra quam testes producti sunt, utpote quæ vel ante publicationem, vel in ipso publicationis actu, de quibuscunq; legum beneficiis protestatur, sibiq; jus excipiendi contra personas & dicta testium reservare fœvit. Rosb. d. l. n. 3. quam tamen protestationem, nisi vel ante examen, vel ante publicationem interposuerit, postea non auditur, P. N. G. D. tit. von Einrede wider die geführte Rundsck. J. wo das Part. Publicationis verò hujus iste præcipuus refertur effectus, quod, cã semel factã, nequeant regulariter testes iterum, vel amplius produci, aut examinari ob metum subornationis &c. c. fraternitatis de test. & Clem. fin. eod. nisi articuli à prioribus sint diversi, aut productio & examinatio testium illegitimè facta, vel dolo, aut negligentia Examinatorum, testes nec super omnibus articulis, nec omnibus interrogatoriis examinati, vel etiam ipsi testes obscure nimis & perplexè testimonium dixerint, adeoq; iteratio examinis ob id requi-

(20) His
ita pera-
ctis Publi-
catio Atte-
stationum,

cujus effe-
ctus est,
quòd testes
ultrà exa-
minari ne-
queant,

259

requiratur, ut dicta sua plenius declarent & negotium magis perspicuum efficiatur, *arg. l. 21. ff. de interr. in jur. fac. Rosb. d. tit. n. 10.* demùm planè novus afferatur articulus è veteri dependens &c. vid. *Rosb. d. l. tit. 60. n. 6. 7. 8. 9. & seqq. junge die Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 31.*

§. 29. Post Publicationem Attestationum, etsi abbreviandæ liti conducibilius videatur, statim eas judicis cognitioni subjicere, nihilominus tamen ex observantia fori admittuntur *testium, & articulorum disceptationes*, tam in processu ordinario, quàm summario, imò etiam criminali, *Carpz. d. l. tit. 15. art. 1. §. 2. & 3.* ita ut *Actor* intentionem suam ex dictis *testium* comprobet, *Reus* tam contra personas, quàm dicta *testium*, nec non formam examinis excipiat. *Gail. 1. Obs. 105. n. 17. Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 30. §. 2.* Et hinc objicitur contra *personas testium*, quòd sint *amici, domestici, consanguinei, affines ejus pro quo tulerunt testimonium, seu inimici illius, contra quem, deinde quòd sint perjuri, infames, pauperes, viles, criminosi & in notorio delicto hærentes, falsarii, corrupti, similemquæ habentes causam, vel tandem ex alio capite suspecti*: Contra dicta *testium* opponitur, quòd *sibi metipsis, vel ceterorum testium dictis contraria, item varia, obscura, ambigua, dubia, incerta, premeditata & composita, falsa, non verisimilia, non congruentia cum facto, aut natura rei, extra articulos & interrogatoria, absque idonea scientia causa, vel ratione prolata &c.* contra formam verò examinis, quòd *testes non rogati sint, non citati, quòd non jurato deposuerint, neque secretè, nec sigillatim, quòd non diligenter examinati, tam ad omnes articulos, quàm interrogata, multò minus adversa parte citata, vel etiam quòd post publicationem interrogati, aut examinati.* *Rosb. tit. 61. n. 18.*

§. 30.

(21) Testium & Articulorū Disceptatio,

ubi proponuntur Exceptiones

contra personas

&

Dicta testium,

tūm

Formam Examinis.

§. 30. Quando autem nonnunquam contingit, ut nec instrumenta habeat Actor, nec testes, quibus intentionem suam comprobet, ad presumptionem sæpè provocat & jusjurandum: Presumptio nihil aliud est, quam conjectura à lege, vel homine, è personarum, facti & rerum circumstantiis desumpta, adeòq; etiam duplex est, legis & hominis, de qua divisione ceterisq; ejus effectibus consulas Rosb. d. l. tit. 64. n. 2. & multis seqq. Jusjurandum est religiosa intentionis nostræ pro animi conscientia assèveratio, quâ DEUM immortalem tum Judicem, tum testem ad firmandam nostram fidem invocamus, Rosb. d. l. tit. 65. n. 1. adde Habn. in Not. ad Wesemb. tit. de jurejur. n. 2. Interponitur autem hoc aut finiendæ, aut æstimandæ litis causâ. l. 1. ff. de jurejur. l. 1. ff. de in lit. jur. Id, quod ad finiendas lites spectat, aut Voluntarium est, aut Judiciale, aut Necessarium. Rubr. ff. de Jurejur. sive voluntar. Voluntarium est, quod prout è mera voluntate partium dependet, ita extra judicium à parte parti è conventionem & voluntate defertur, spontèq; suscipitur, l. 1. l. 17. ff. de jurejur. licet semel susceptum omninò veniat præstandum, nec deferenti referri queat, d. l. 17. ff. de jurejur. Judiciale, quod, licet itidem voluntate partium fiat, in Judicio tamen pars parti defert, judice approbante, l. 12. §. 1. C. de R. C. l. 25. l. 26. §. fin. ff. de jurejur. Cujac. in paratit. eod. Habn. dict. loc. n. 2. & hoc semel delatum acceptumq; referri nequit, licet, dum defertur, deferenti referri possit. Ord. S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 34. pr. & §. 2. Necessarium, quod Judex alteri partium ob inopiam probationis defert, l. 31. ff. de jurejur. ibiq; Beust. l. 3. C. de R. C. estq; vel Suppletorium, quod ut plurimum actori semiplenè probanti per testem unicum omni exceptione majorem defertur, & Purgatorium, quod reo imponitur, cum actor

(22) Pro-
vocatio ad
præsum-
tiones &
Jusjuran-
dum, quod

vel
Voluntari-
um,

vel
Judiciale,

vel
Necessariū

Idq; vel
Suppleto-
rium, vel
Purgato-
rium.

E

minùs,

minùs, quàm femiplenè probavit, aut ille contra acto-
rem, vel aliàs quisquam suspicionibus est gravatus,
Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. §. 8. Fürstl. Günst. Cansl. Ordn.
p. 2. tit. 29. §. 2. Habn. dict. l. n. 10. Quod verò ad litis æ-

vel in litē.

stimationem pertinet, proprio suo nomine dicitur
Jusjurandum in litem, quo, mediante obestatione divinà, rem in
judicium deductam, sed dolo & contumacià adversariis non præ-
stitam, ejusve culpà extinctam, vel etiam interesse nostrum æsti-
mamus, idque ab adversario præstari petimus l. 1. cum 4. seq. ff.

Idq; rursū
vel Affe-
ctionis, vel
Veritatis.

de in lit. Jur. Rosbach. d. l. tit. 68. n. 1. dividitur vulgò ab
interpretibus in affectionis & veritatis. Illud est, quo acto-
ri è delatione Judicis rei suæ ex dolo non restituta æstimatio pro ar-
bitrio & affectione sua, quæ aliàs in æstimationem non venit, l.
23. ff. ad L. Aquil. etiam ultra verum rei pretium permittitur,
l. 1. l. 2. & 8. ff. de in lit. jur. l. 68. de R. V. l. 54. Mand. Hoc,
quo citra affectionem res, quanti revera est & valet, æstimatur, l.
2. §. 1. de in lit. jur. Habn. d. l. tit. de in lit. jur. N. 1. adde Ord.
S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 34. §. 10. ubi quoad juramentum
affectionis adhuc exigitur, quod eodem usus prius
aliqua ratione manifestum facere debeat, tanti rem,
vel partem ex æquo æstimari, quanti ab ipso æstima-
ta. De cætero enarratæ hæ species non tam directò
rem probant, quàm ab onere probandi relevant, Ma-
scard. de probat. quest. 4. n. 13. & Rosb. d. loc. tit. 64. n. 1. jun-
ge, si lubet, die Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 32.

(23) Con-
clusio in
causa, quæ
vel utrius-
que partis
submissio-
ne, vel Ju-
dice eandē
ex officio
imperante,
peragitur.

§. 31. Probationibus sic ritè institutis, atque Ad-
vocatorum scriptis tam confirmatoriis, quàm refuta-
toriis plenè discussis, tandem in causa concluditur, vel
utraqve parte submitte, vel Judice cernente partium li-
tigandi æstum ad protrahendum litem, iisdem ex officio
conclusionem, datà sufficienti dilatione, imperante, vel causam

in con-

*in contumaciam non concludentis pro conclusa accipiente, Nov. 115. c. 2. Gail. 1. Obs. 107. n. 10. P. H. G. S. von Beschluß der Sachen. princ. Ord. S. R. Tr. Wism. tit. 36. ibi: Dargegen aber können wir nicht verstaten/das die Partheyen nach ihrem Gefallen unauffhörlich verfahren &c. & paulò post: Oder doch Ampts halber die Acta vor beschloffen angenommen werden sollen &c. nisi enim prius sit in causa conclusum, wann nicht geschloffen ist/judex sententiam ferre nequit, adeò, ut si aliquam ferat, ea sit ipso jure nulla, quandoquidem impossibile, ut Judex pronunciare possit, quis condemnandus, quis absolvendus, nisi omnia jura & exceptiones litigantium cognoverit, cognovisse autem non videtur, nisi dicant, se nolle amplius quicquam adducere, vel allegare, id quod hic est *concludere*, seu, ut praxis fori loquitur, *submittere*. Conclusum itaque in causa dicitur, quando post licem contestatam, deductis probationibus, exceptionibus, replicationibus, duplicationibus &c. litigantes utrinque omni ulteriori allegationi juris & facti renunciaverunt, totamq; controversiam judici definiendam submitterunt. *Rosb. tit. 70. n. 1.* Atque hæc renunciatio ad Acta referenda est, quia nunquam præsumitur in causa conclusum, nisi ex actis appareat, *c. 11. X. de prob.* Est autem *conclusio* alia *expressa*, cum disertis verbis, alia *tacita*, cum nulla interposita protestatione de deducendo amplius jure suo, causa simpliciter ad sententiam refertur. *Rosbach. d. l.* Deinde alia *pura*, quando simpliciter & absolutè in causa concluditur, alia *eventualis*, quando cum conditione, protestatione & reservatione cum clausula: *Nisi quid novi*, da Newerung befunden. *Ord. S. R. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 36. §. 3. Effectus conclusionis**

Estq; duplex:
Expressa
&

Eventualis

est, quod post illam nulla ulterior admittatur exceptio, vel allegatio, informatio, vel probatio, nisi evidens aliqua ratio judicem moveat, vel sit causa criminalis, aut matrimonialis, item si probatio fiat per confessionem partis, vel rei evidentiam, aut post causæ conclusionem demum emergat, nec antea in notitiam partis venerit, *Rosb. d. l. tit. 70. n. 12. 13. & seqq.* id quod moribus nostrorum Judiciorum jurato prius ostendere tenetur. *P. H. G. D. tit. von Beschluß der Sachen. S. ult. Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. S. 4. Fürst. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 33. S. 8. in fin.* Quod si partes, vel una ex iis non concluderit, nec concludere voluerit, vel ex officio judicis nobili causa pro conclusa accipitur: Wird die Sache für beschloffen angenommen/oder gehalten/*P. H. G. D. d. tit. princ. vel, si ipse judex eam pro conclusa accipere nolit, partibus conclusio injungitur: Daß sie in der Hauptsach schliessen sollen/cum præjudicio, daß sonst die Sache in contumaciam soll für beschloffen angenommen werden. Quo tamen facto in ipsa adhuc conclusione, minus post conclusionem informationes Jurisperitorum exhibere integrum est. P. H. G. D. d. l. S. Nach beschehenem Beschluß. & Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. S. 6.*

Quoad Ju-
dicem

tum
Tertium
interveni-
entem in
causa re-
gulariter
nunquam
concludi-
tur,

§. 32. De cetero quoad *Judicem* nunquam intelligitur in causâ fuisse conclusum, ita ut illam rescindere, vel, pro rei necessitate, ulteriorem adhuc probationem requirere, eamq; injungere omninò permittatur, vid. *Gail. 1. Obs. 107. n. 5.* Multò minus quoad *Tertium*, quem causa ab aliis in judicium deducta vel principaliter, vel in consequentiam tangit, utpote qui pro suo interesse ad causam, altero etiam invito, in quacunque ju-
dici

dicii parte tam ante, quàm post litem contestatam,
 quocunque litis tempore audiendus, *Rosbach. tit. 47. n.*
5. Carpz. Proc. Jur. tit. 4. art. 2. §. 2. n. 17. in tantum, ut
 etiam in ipso executionis actu, multò magis tam ante,
 quàm post sententiam latam, sive in prima, sive se-
 cundâ instantiâ, admittatur. *Gail. 1. Obs. 70. n. 15. Carpz.*
d. l. §. 3. Ubi tamen necesse, ut non modò ipsius inter-
 venientis persona, habilis sit & capax iudicii, *Rosb. d. l. n.*
5. verùm etiam, antequam audiatur, de jure suo &
 interesse summarie prius, sive per testem unicum, si-
 ve juramentum, sive etiam instrumentum, sive aliàs
 præsumtivè docuerit, *Carpz. d. l. §. 4. n. 42. Rosb. d. l. n.*
14. Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 21. §. 1. tum etiam
 probaverit jus suum ac interesse à principalis jure
 non esse alienum, *Gail. 1. Obs. 69.* ne sub hoc prætextu
 malitiosè lis protrahatur, vel executio impediatur.
Gail. 1. Obs. 70. n. 20. Carpz. d. l. §. 4. Mey. p. 2. d. 181. Te-
 netur autem, quod observes, interveniens, si pro suo
 interesse accessorie, seu assistenter cum principali rem
 controversam egerit, iudicium in eo statu ac termino,
 in quo versatur, subire, *Rosb. d. l. n. 16. Fürstl. Günst.*
Cansl. Ordn. p. 2. tit. 21. §. 3. & ideò libello per princi-
 palem exhibito, liteq; contestatâ tertius libellum no-
 vum edere & litem desuper contestari minimè obstri-
 ctus, quin potius articulos interventionales super ju-
 re suo tantum exhibet, atque, nondum publicatis atte-
 stationibus, novos testes producit. *Gail. 1. Obs. 69. &*
Obs. 71. n. 11. Quod fecus est publicatis jam attestatio-
 nibus, & quidem si sciverit litem motam, tum etiam
 post causæ conclusionem, ubi priori casu nunquam
 novos testes, sed posteriori, ne instrumenta quidem

cujus occasi-
 one venit
 quandoq;
 (24) Inter-
 ventio.

ejus Requite-
 sita.

& modus
 procedendi

producere licitum, vid. *Rosb. d. l. n. 19.* nisi eo casu, quo etiam parti principali id permissum, vel super novis articulis testes producuntur. *Rosb. d. l. n. 18.* junge die *Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. dict. l. §. 2.* Quod si verò principaliter pro suo interesse ad causam intervenerit, removendo, aut contradicendo, non assistendo alteri, removere, ac impedire agentem, aut defendentem seq; ad judicem suum remitti petere potest, *Mynscent. 5. O. 14. Mev. p. 4. dec. 185.* nisi hanc ipsam causam jam ante ab alio in judicium deductam, ibiq; agitatum sciverit, nec contradixerit, aut protestatus fuerit, tum enim sibi præjudicat & jus interventionis perdit, *Rosb. d. l. num. 9.* vel nisi lis totaliter sit finita, *Carpz. d. l. §. 2.* aut intervenientis intentio à jure litigantium planè aliena, tum enim ad separatum processum pertinet. *Gail. 1. Obs. 70. n. 24. Mev. p. 5. dec. 307.*

(25) Sententia conceptio, vel ab ipso Judice, vel Collegio Jctorum instituenda

§. 33. Posteaquam hac ratione in causa conclusum, nec interventio litem ulterius protrahit, nil restat, præterquam ut partes & judex dispiciant, an ab ipso judice ferenda sit sententia, an Acta ad Collegium aliquod Jctorum transmitti debeant, si partes petunt transmissionem, ipsis haud facilè deneganda: Si *Judex ipse* nolit sententiam ferre, eò quòd causa vel captum superet, vel ipse laborem defugiat, vel suspicionem devitare studeat, partes illum ad sententiam ferendam cogere nequeunt: Et tum transmissio ex officio decernitur, quo casu partes sumtus æqualiter suppeditare tenentur; Si autem ambæ partes simul petant, eadem ratione sumtus simul contribuunt. Si verò una tantum, vel consentiente, vel dissentiente alterâ, priori casu rursus simul sumtus ferre coguntur.

cur,

tur, posteriori è stricto jure pars petens tantum, vid. die Fürstl. Cüstr. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 34. §. 2. Transmissione sic vel à partibus requisitâ, vel à judice indictâ, ad *Rotulationem Actorum* partes sub præjudicio citantur, si non comparent, Acta in contumaciam transmittuntur, si comparent, Acta (1) perlustrant, an integra sint, nec ne. (2) Sportulas offerunt. (3) Contra Actorum Collegia excipiunt, si velint, quæ exceptio in ordinatione Cancellariæ Gustavoviensis optimè ad evitandum omnem abufum, & prolixiores sumtus, ad duas tantum Academias restricta, per tit. 34. §. 2. remissivè ad *Edictum von Eximirung der Academien*. (4) Si integra deprehenduntur Acta, præsentè utraque parte à Secretario judicii rotulantur, ejusdemq; judicii sigillo obfignantur. (5) Ab Actuario, seu Secretario, ad tollendam omnem suspicionem & corruptionem, extra portam sæpissimè Tabellario traduntur.

§. 34. Sententia vel ab ipso Judice vel peregrino collegio lata, quæ nihil aliud est, quam controversia inter partes agitata secundum Acta & Probata definitio absolutionem, vel condemnationem indolens, Rosb. d. l. tit. 71. n. 1. aut definitiva est, quæ principalem controversiam terminat, aut Interlocutoria, quæ super incidenti Articulo fertur, arg. tit. Cod. de Sent. & Interloc. Rosb. d. tit. 71. n. 3. Hæc iterum vel simplex, vel mixta, Illa in finibus nudæ Interlocutoria consistit. Hæc vim definitivæ obtinet, licet non directè ac principaliter, sed per consequentiam principale negotium finiat, atque hæc non tantum quoad formam & effectum interponendæ appellationis, verum etiam quoad alios juris effectus veræ definitivæ comparatur. Gail. 1. Obs. 130. n. 5. Rosb. d. l. n. 4. Ord. S. Tr.

Quæ aut Definitiva est, aut Interlocutoria.

Hæc iterum vel simplex vel mixta.

R. Wism.

R. Wism. p. 2. tit. 1. §. 11. Utraque ferenda de rebus in
 judicium deductis, & ad judicis jurisdictionem spe-
 ctantibus, lite super his debite contestata, totâq; cau-
 sâ & ejus probationibus plenè cognitâ, adeoq; con-
 formis debet esse libello, *Schurff. Cent. 2. cons. 12. n. 3.* &
 continere vel absolutionem, vel condemnationem,
 juri non minus tam scripto, quàm consuetudinario,
 prout mos regionis exigit, conformis, ne ipso jure
 nulla habeatur, *l. 19. ff. de appell. & relat.* & tandem in
 scriptis, tempore, locoq; convenienti, partibus ad pu-
 blicationem citatis, pronuncianda. Illa à Collegio
 Jctorum concepta hoc peculiare habet, quod, ante-
 quam publicetur, sigilla partibus ostendi, & an inte-
 gra sint, ab iis recognosci debeant, alias enim de nul-
 litate conqueri possunt, vid. *die Fürstl. Günst. Cansl.
 Ordn. p. 2. tit. 34. §. 3.* *Finis* denique & *Effectus* pro di-
 versitate speciei est diversus, *Interlocutoria* eò tendit,
 ut rectius, tutiusq; in causa principali procedatur, *De-
 finitiva*, ut per eandem universa lis finiatur, quod acci-
 dit, si transeat in rem judicatam, ubi terminus fatalis
 est lapsus decem dierum. *Nov. 23. c. 1. & 119. c. 5.*

Utriusque
 publicatio,
 partib9 ad
 eandem ci-
 tatis,

Finis utri-
 usque &
 Effectus,

Post sentē-
 tiam latam
 sæpè à par-
 te gravata
 eadem im-
 pugnatur,
 vel in eadē
 Instantiâ
 per Reme-
 dium De-
 ductionis
 Nullitatū,

§. 35. Latâ publicatâq; sententiâ, illa aut ipso ju-
 re nulla deprehenditur, contra legem sc. & constitutio-
 nes pronunciata, & nunquam transit in rem judica-
 tam, *l. 2. C. quand. prov. non est necess.* aut saltem *iniqua* est,
adversus jus partis lata, & hæc, ne transeat in rem judi-
 catam, *daß sie nicht Krafft Rechtsens erlange* / vel apud i-
 psam judicem in eadem instantia impugnanda est, vel
 apud superiorem in diversa, si apud eundem usitatio-
 ra hîc loci sunt remedia: *Deductionis Nullitatum, Resti-
 tutionis in integrum & Revisionis*, in foro Saxonico etiam
leute-

759

Leutationis & Oberleutationis. Nullitatis actio competit, quando Judex incompetens, corruptus, recusatus, incapax, aliove modo prohibitus, vel etiam delegatus extra causam delegatam, aut ultra testimonium delegationi præfinitum, tulit sententiam, vel eadem lata est super non petito, aut substantialia non sunt observata, puta, citatio, litis contestatio, probatio &c. aut lata inter eos, qui non habent personam standi in judicio, vel requisitæ ad sententiam solennitates sint neglectæ, puta, quod nec debito modo, Judice scil. sedente pro tribunali, nec debito tempore, puta, in feriis & post finitam jurisdictionem, nedum etiam convenienti loco, puta, extra territorium lata, vel aliàs sit obscura, dubia, vel lata è causa notoriè falsa, vel ad instantiam falsi Procuratoris. Rosbach. tit. 72. n. 11. Carpz. Proc. Jur. tit. 19. §. 1. Instituenda autem est ex Ordinatione S. Tr. R. Wism. p. 3. tit. 5. und der P. H. G. S. tit. von Anfechtung der Urtheil Nichtigkeit halber. tum Ord. Cancellariæ GUSTROVIENSIS. p. 2. tit. 36. intra 6. septimanas, & cum commune quoddam sit auxilium, nemini deneganda adeò, ut etiam tertius ratione sui interesse de nullitate excipere possit, quando autem admittenda sit, quando non, Judici Acta monstrabunt, utpote è quibus nullitates probari debent, P. H. G. S. dict. tit. §. ult. Fürstl. GÜSTR. Cansl. Ordn. dict. tit. quas si alicujus momenti deprehenderit, earum deductionem recipiat, si altioris indaginis, dubias sc. leves, parumve relevantes, executioni potiùs latæ semel sententiæ faveat, nisi deducens juratò evicerit, quòd non calumniosè & protelandæ litis causâ hoc remedium suspensivum apprehenderit. Pom. Hoffg. Ordn. dict. tit.

F

I wo

nihilominus executioni mandari, ita tamen, ut Actor caveat, si sententia lata in revisorio Judicio reformata fuerit, ea omnia, quæ accepit, restituere velit, & quidem cum omni causa. *Leuteratio* in foro Saxonico

tam contra sententiam interlocutoriam, quàm definitivam etiam post sex conformes sententias obtinet.

Carpz. d. l. tit. 17. art. 4. num. 9. Verùm *Oberleuteratio* non nisi in sententiis definitivis & interlocutoriis mixtis, quæ vim habent definitivæ locum invenit, & quidem in supremo Principis judicio latis. *Carpz. d. l. tit. 17. art. 5. n. 31. & 40.*

§. 36. Si apud superiorem in alio judicio oppugnanda suscipitur prioris instantiæ sententia, nullum aliud adest remedium, quàm *Appellatio*, utpote quæ est ab inferiore Judice ad superiorem, ratione alicujus gravaminis, facta provocatio. *Bender. d. l. in procem. n. 4. p. m. 3.* Est quæ

vel *Judicialis*, quæ statim in ipso judicio, post publicatam sententiam, stante pede, stehendes *Jusses!* eò quòd partes in judicio stent, Judex verò sedeat, à minore ad majorem judicem interponitur: Alia *Extrajudicialis*, quæ extra judicium, vel à præsentis, vel futuro gravamine suscipitur, *Bender. d. l. n. 5. Rosb. d. l. tit. 73. n. 4.*

junge die Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 38. §. 2. ea quæ in omni causa admittitur, illis exceptis, in quibus jura eandem & Provinciarum statuta, vel etiam concessa privilegia prohibuerunt, quales sunt (1) causæ infra legitimam appellandi quantitatem, Nov. 23 c. 3. quæ è dispositione S. Tr. R. Wism. est ducentorum Joachimicorum in divitibus, in pauperibus autem viginti quinque Imperialium, dict. Ord. p. 2. tit. 1. §. 9. & 10. exceptis causis, quæ detrimentum honoris, aut famæ, aliudve præjudicium

Leutera-
tionis

&

Oberleute-
rationisvel in di-
verso Judi-
cio per Ap-
pellatione,quæ vel Ju-
dicialis,vel Extra-
judicialis,atq; omni
in causa
admittitur
exceptis
excipiendis.

760

44 DE PROCESSU JUDICIARIO
cium inferunt, *d. §. 9.* è privilegio autem Cæsareo Illu-
lustr. Ducibus Mekelenburgensibus de Anno 1651.
concesso, quoad provocationem ad Cameram duo-
rum millium florenorum Rhenanorum. (2) Res di-
lationem non admittentes. *l. 7. pr. ff. de appell. recip.*
(3) Moribus nostrorum judiciorum, jure communi
secus est, *Rosb. d. l. tit. 73. n. 21.* negotium, in quo saltem
simplex interlocutoria lata est sententia, dico *simplex*,
si enim vim habeat definitivæ, vel damnum per defi-
nitivam irreparabile inferat, ab eadem appellare per-
missum. vid. *P. H. G. S. tit. von Appellation. §. auff daß
auch von Interlocuten. & §. wären aber die Urtheil. Ord. S. Tr.
R. Wism. p. 2. tit. 1. §. 11.* (4) Res ad executionem jam
deductæ, quippe nec ab executione potest appellari,
*l. 4. pr. ff. de appell. nisi executor vel malè sententiam in-
terpretetur, vel etiam præscriptum in illa modum ex-
cedat. l. 5. C. quor. appell. non recip.* (5) Causa possessorii
momentanei, seu summarissimi, nisi tales adsint cir-
cumstantiæ, quæ illam appellabilem reddant, quo ta-
men casu effectum saltem devolutivum, non suspen-
sivum consequitur, *d. Ord. S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 1. §. 13.*
nisi doceatur, sententiam latam hujusmodi damnum
afferre, quod in possessorio ordinario emendari ne-
queat. *dict. Ord. d. l.* (6) Causæ criminales, nisi in iis
super nullitate processus querela instituat. *Ord. S.
Tr. R. Wism. d. l. §. 14.* (7) Causæ ad publicam curam
Religionis spectantes. *d. Ord. d. l. §. 15.* Ut autem ab o-
mni causa, his exceptis, rectè appellatur; ita cuivis
illa permittitur, qui se latâ sententiâ, sive per iniquita-
tem, sive imperitiam Judicis gravatum agnoscit, *l. 2.
§. sed si alius. ff. quand. app. l. 1. l. 5. ff. de appell. recip.* in tan-
tum,

tum, ut etiam tertius quispiam, ratione sui interesse, vel præjudicii, in continenti tamen probati appellare queat. *l. 1. l. 4. ff. de appell.* Excipiuntur tamen (1) qui ob veram contumaciam condemnati. *l. 1. C. quor. appell. non recip. l. 13. §. 4. C. de Jud.* (2) Qui antea appellationi renunciarunt. *l. 1. §. 2. ff. à quib. appell. non lic. l. 5. §. fin. C. de temp. & repar. appell.* (3) Confessi & convicti de crimine. *l. 2. C. quor. appell. non recip.* (4) Debitor fiscalis, vel tributarius publicus. *l. 4. C. eod.*

§. 37. Modus procedendi porrò hic est (1) Appellatio intra *decendum*, seu decem dies vel coràm *Judice* à quo, vel coràm *Notario & testibus*, si *Judicis* copia haberi nequit, vel ejus præsentia timetur, *Rosb. tit. 73. n. 23.* à die latæ sententiæ, si eam latam seiverit appellans, sin minus à die scientiæ interponitur, *Nov. 23. pr. usque ad §. hac sancimus c. 29. §. si adversus absentem c. 2. q. 6. Ord. S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 2. §. 2.* idq; decendii tempus usque adeò accuratè observandum, ut si à parte gravata negligatur, eo elapso, amplius non audiatur, *Rosb. d. l. n. 24.* (2) *Judici* à quo, si coràm *Notario* facta sit Appellatio, *illius interpositio* significatur, ne is ad executionem procedat, quamdiu enim *Judex* ignorat remedium suspensivum esse apprehensum, liberæ ipsius sunt manus, dum alias per appellationem istæ omnino ligantur, (3) post cœptam legitimam provocationem, quo prior sententia corrigatur, & pleni, seu plenarii processus decernantur, illa justo ordine in *judicium* ad quod intra tempus ab illo præfinitum, quale in *Camera* est *semestre*, *Ord. Cam. p. 2. tit. 30.* in summo *Tribunali Regio Wismariensi & Dicasterio Pomeraniæ Regiæ trium mensium* ex *Ord. Cancellariæ Gustrovi-*

Modo procedendi in Appellatione, Ubi (1) observanda Fatalia interponendæ Appellationis, quæ sunt X. dierum,

(2) Introducendæ.

Stroviensis in casu factæ appellationis à judiciis inferioribus *sex septimanarum* à tempore interpositæ appellationis, *Pom. N. G. D. tit. von Appellation S. alle Appellation Sachen & dict. Ord. S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 2. S. 4. Fürstl. Günst. Cankl. Ordn. p. 2. tit. 38. S. 4.* cum exhibitione documenti interpositæ appellationis, Notarii alicujus immatriculati & Libello appellatorio ad impetrandum *exhibitionem & compulsoriales*, tum *citationem* venit introducenda, *Pom. N. G. D. & S. (4)* Judex ad quem expendit libellum appellationis, eiq; inserta gravamina, utrum mereatur, ob illa recipi, nec ne, si meretur recipi, plenarii decernuntur processus sub hac formula: daß die Gravamina für erheblich erkandt / und deswegen die Appellation angenommen sey. Et tum (5) Judex à quo, vel *defert* appellationi, & mittit Acta priora inclusa literis ad superiorem Judicem, significando, se in honorem ejus appellationi detulisse, quæ literæ dicuntur *Apostoli* ab ἀποστέλλω, mitto, & quidem *reverentiales*, in honorem superioris, vel *testimoniales*, in testimonium factæ appellationis, vel non *defert*, cum frivola sit & cavillatoria, ita ut Judex superior, eam nec recipere debeat, nec eidem deferre, atque tum mittit literas, quibus illam refutat, quæ propterea *Apostoli refutatorii* audiunt, vid. *Rosb. d. l. tit. 74. n. 5.* (6) Appellantis est post insinuationem *Compulsorialium* Judici à quo, si Appellationi deferat, se ad præstationem juramenti appellationis ceterorumque solemnium offerre, ac petere, ut appellatus ad videndum talia præstari citetur, Acta q; edantur, quod si differat Judex, aut deneget, *priori casu* documentum factæ requisitionis petendum est, *posteriori ar-*
ctiores

762

Etiores Compulsoriales rogandi, O. S. Tr. R. Wism. p. 2. tit. 3. §. 11. & 13. Pom. N. G. D. tit. von Appellation §. als aber der Appellante. (7) Appellatus, seu pars adversa, contra quem appellatū, in termino justificationis non minus quam appellans comparere tenetur, & si non comparet, appellans ejus contumaciam accusat, ubi, si non peremptoriè fuerit citatus, denuò citatur, & quidem sub præjudicio, vel peremptoriè, quod si denuò accusatur illius contumacia, Judex pro arbitrio vel in contumaciam procedit, vel tertiam dilationem indulget. Inprimis (8) appellans tempus justificandæ & profequendæ appellationis observare tenetur, quod ratione justificationis ex Ord. S. Tr. R. Wism. est 42. dierum ubi cum repetitione Libelli appellatorii Acta prioris instantiæ exhibere tenetur, nisi legitima intervenerint impedimenta, Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. §. 5. Ratione verò prosecutionis est annus, vel, interveniente legitima causa, biennium, authentica ei qui C. de temp. & repar. Appell. c. 57. §. licet igitur X. de appell. Atq; hæc tempora seu fatalia strictè sunt observanda, aliàs appellatio pro deserta habetur & causa ad judicem, à quo executioni mandanda remittitur. Clem. sicut de Appell. Harpz. de Process. Disp. 6. th. 99. Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. §. 6. Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. d. t. 38. §. 6. nisi fortè ob legitima impedimenta prorogationem fatalium, aut, his elapsis, restitutionem in integrum contra eorundem lapsum petierit, eamq; impetraverit, d. Ord. S. Tr. R. Wism. d. l. §. 67. & 8. (9) Justificatio Gravaminum & profecutio appellationis adversæ parti, seu appellato, communicatur cum termino, ut respondeat, quæ scriptura dicitur Exceptio Justificationi Gravaminum opposita, & potissimum

(3) Profecutionis

quendæ,

mum

(4) Exceptio contra justificationem Gravaminum.

mum contra duo opponitur, *Formalia sc. & Materialia.*

Quoad *Formalia* objicitur (1): Non intra fatale tempus, decem sc. dierum fuisse appellatum. (2) Non ad Judicem competentem & immediatè superiorem. (3) Summam non esse appellabilem. (4) Non eo modo, quo debetur è statuto, vel consuetudine, fuisse appellatum. (5) Solemnes clausulas: *Salvo decernentium honore, nondum deducta deducam, nondum probata probabo*, fuisse omissas. (6) Appellantem nomine alieno vel destitutum esse mandato, vel non sufficienti instructum.

(5) Appellantis Replicatio & Appellati duplicatio.

Quoad *Materialia* Gravamina non esse ex Actis desumta, multò minùs iis conformia, sed planè aliena, quæ tamen in appellationem deducere non licet. *Rosb. d. l. tit. 75. n. 38.* His objectionibus *Appellans* reponit *Replicam*, *Appellatus Duplicam*, & utraque pars concludit, vel Acta pro conclusis habentur, *Ord. S. Tr.*

(6) Conclusio.

R. Wisn. p. 2. tit. 36. ibi: Dasß ultra duplicas keine Schrifften eingebracht / & c. sondern in den Re & Duplicis & c. von allen Theilen geschlossen / oder doch Ampts halber die Acta für beschloffen angenommen werden sollen. Interim pronunciatum judicis à quo respectu causæ, in quâ appellatum, suspenditur, & pendente appellatione, nihil novari potest. *tor. tit. ff. nihil nov. app. interpos. l. 5. ff. de appell. recup. Rosb. d. l. tit. 73. n. ult.*

Demum expendenda disceptatio super Expensis.

§. 38. Post sententiam latam & vel statim in rem judicatam abeuntem, vel per remedium suspensivum impugnatam & tandem iterum decisam, jamq; executioni mandandam, de *Expensis* primùm disquiritur, postea de ipsa *Executione*: Quoad *Expensas* pro regula est: *Victus victori regulariter in expensas condemnatur. l. 13. §. 6. C. de Jud. l. 5. C. de Fruct. & lit. Expens.* Rectè dicitur *regula-*

regulariter, si quis enim justam habere litigandi causam sit deprehensus, in expensas non condemnatur, quin potius expensæ compensantur. *Gail. 1. Obs. 152. n. 3. Pom. N. G. D. tit. von Gerichts-Kosten / Schaden und Abnützungen. §. Aus was Uhrsachen aber der Richter. ibi: So ferne nicht klärlichen zu spüren / daß der verlustige Theil zu litigiren ansehnliche / gute Uhrsachen gehabt. Sunt autem alia in rem sive mobilem, sive immobilem, tot. tit. ff. de impens. in rem al. fact. quæ tamen huc non spectant; alia in litem, de quibus hic. Eaq; debentur vel ratione victoria in causa, vel ratione contumacia, ubi in quolibet debentur articulo, etiam non expectatâ sententiâ definitiva, vel ratione retardati processus, vel temeraria citationis. Rosb. tit. 78. n. 4. Non tamen omnes in condemnationem veniunt, sed judiciales tantum & necessaria, quæ sc. in causæ, litisve instructione & prosecutione factæ, puta, in constituendis Advocatis & Procuratoribus, productione & examinatione testium &c. non delicatæ, vid. die Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 35. §. 1. Sed utrum, si Judex in sententia omiserit condemnationem partis victæ in expensas, earum petitio adhuc supersit, quæstionis est. Distinguitur, an mero Judicis officio debeantur, aut jure actionis; Priori casu minùs rectè; posteriori propitio jure petuntur, quando, ut sententia non tollit actionem separatam, ita nec impedit, quo minùs expensæ rectè petantur, quarum ista mentionem non facit. In criminalibus autem post sententiam absolutoriam expensæ rectè petuntur, per Const. Crim. Car. V. art. 12. & 13. Mey. p. 3. Dec. 293. Æstimatio autem earum & designatio à victore priùs judici offerenda, postea, citato atque au-*

G

dito

Quæ vel in
rem sunt,
vel in litem

dito reo, super hac à Judice ex bono & æquo instituitur taxatio & moderatio, atque super hac rursus victori per interlocutoriam juramentum defertur. *Auth. post jusjurandum. C. de Jud. Rosb. d. l. Pom. H. G. S. dict. tit. §. dieweil aber nicht möglich. Junge die Fürstl. Cüst. Cankl. Ordn. d. l. §. 2.*

Ad ultimū
dispicien-
dum de i-
psa Execu-
tione.

Quomodo
facienda,

per quos,

in quæ bo-
na,

secutio & perfectio rei judicatæ, parte citatâ, in bona, vel corpus condemnati facta, Rosb. d. t. 79. n. 2. hic est procedendi modus: In actione personali (1) mandatur reo judicato, ut intra certum tempus, sive quatuordecim dierum, sive trium, quatuor, aut sex septimanarum, vel etiam duorum mensium &c. sententiæ satisfaciatur, cum hac comminatione, quod si non satisfecerit, vel arbitrariè puniri, vel, si est causa debiti, actor in ipsius bona mitti debeat. Pom. H. G. S. tit. von Execution oder Vollziehung gesprochenen Urtheil. §. Ist aber auff Schuld / oder andere persönliche Fürderung geflaget. &c. Ord. S. Tr. R. Wism. p. 3. tit. 1. §. 4. Fürstl. Cüst. Cankl. Ordn. p. 2. tit. 39. §. 1. Et quidem tum (2) reus, vel ipsius Judicis mandantis jurisdictioni subest, aut non: Si non, dispiciendum, utrum Judex, cui reus subest, Judici superiori sit subjectus, nec ne; si est subjectus, huic, tanquam inferiori, executio demandatur; si non est subjectus, rogatur per literas subsidiales, seu in subsidium juris, ut executionem instituat, Pom. H. G. S. d. l. §. und so die verlustige Parthey. Quo casu itidem (3) adhuc prius præmonetur, daß er innerhalb gewisser Zeit zahlen / oder der unfehlbaren Execution gewärtigen solle. Pom. H. G. S. d. l. §. die verordnete Executores. Quod si verò nec tum solvat, ad ipsam demum, in tam præfractam contumaciam, devenitur executionem. Ubi (4) hic ordo serva-

servatur: (1) Auferuntur parati nummi, si adsint, (2) ista mobilia, è quibus facilimè quidem pecunia redigi, sed reus quàm optimè indigere potest, Pom. H. G. D. tit. in welchen Stücken &c. die Execution geschehen soll. §. erslich soll. quare excipiuntur boves, aratra, aliave instrumenta rusticorum, item Saat / Brod-Korn und der Bauren Hoff-Wehr / Pom. H. G. D. d. tit. in welchen Stücken und Gütern die Execution geschehen soll. §. dieweil auch fast. Pom. Landtags Abscheid de Anno 1614 tit. 5. §. im gleichen. Auth. agricultores. C. quæ res pign. oblig. Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. p. 2. tit. 39. §. 1. & 2. Scholarium libri, nec non equi, arma & stipendia militum, l. stipendia. ibiq. Dd. C. de execut. rei jud. tum opificum instrumenta, quibus in suis opificiis utuntur, Fürstl. Günst. Cansl. Ordn. dict. loc. §. 1. denique agrotorum & puerperarum lecti & lintearia utensilia. Pom. H. G. D. dict. tit. §. des gleichen. & §. also auch. (3) Si non adsunt mobilia, nec vendi queunt, immobilia capiuntur. (4) Hæc, si ita Judicii, aut Regionis mos est, publicè subhastantur & illi, qui maximum pretium licitatus, adjudicantur, creditori verò redempta ex iis pecunia solvitur. Sed quæritur, num etiam is, qui distinctis terminis, auff lange Zeiten / majorem pecuniæ summam offert pro eo, qui minorem summam, sed in paratis nummis consistentem pollicetur, pro maximo licitatore æstimandus sit; De jure civili negatur, utpote quod præsentem tantum pecuniâ, umb bahr Geld / licitationem admittit. l. 15. §. 7. v. oportet. ff. de re jud. De moribus Saxonis affirmatur, modò pretium majus per diversa tempora solvendum, deducto interfusorio, superet paratam pecuniam à licitatore oblatam, aliàs enim pro majori pretio reverà

& quomodo illa quandoq; distrahan- tur, quomodo æstimetur.

æstimari nequit. *Modestin. Pist. p. 8. q. 142. ibiq; Schultes. n. 13.*

(5) Si vendi nequeunt, taxantur à peritis & juratis hominibus, proq; isto pretio in solutum addicuntur, quò etiam spectant res omnes immobilibus æquiparatae.

(6) Si neque immobilia adsunt, devenitur ad nomina & actiones. *l. 15. §. 2. ff. de re jud. Rosb. d. l. n. 11. Pom. H. G. D. dict. tit. §. Seynd aber keine vorhanden.*

(7) Si reus est suspectus, quòd mobilia occultaverit, vel aliò transtulerit, mediante juramento illa profiteri tenetur.

(8) Creditoris etiam est, certa bona denunciare, in quibus optet immisionem.

(9) Creditor obstringitur solvere die Hülffs-Gelder, quæ Judici executionem decernenti solvuntur, licet reus illas eidem restituere obligatus.

Et hæc de actione personali: In reali restitutio, seu satisfactio in continenti faciendae,

quamprimùm saltem res restitui potest, *§. 1. & ibi Angel. Insi. de off. Jud. l. qui restituere 50 ff. de R. V. Rosb. d. l. n. 14.*

aut ab executore sine mora occupatur, partiq; vincenti traditur, *Pom. H. G. D. dict. tit. von Execution,*

oder Vollenziehung gesprochenen Urtheil, §. wie lange Zeit/ oder Frist. *Rosbach. d. l.*

Quam ita decretam executionem in utraque actione ut nullæ unquam impediunt.

Exceptiones altioris indaginis, Rosb. d. l. n. 16. Mev. p. 3. d. 16. n. 2. & p. 4. dec. 355. licet reo ad reconventionem refer-

ventur, ita illius cursum in continenti liquidabiles omnino morantur, quales sunt *solutionis, compensationis, præ-*

scriptionis, & his similes, de quibus vid. Carpzov. Prax. For. p. 1. const. 8. à Def. 17. usque 23.

Dico in continenti liquidabiles, id est, quæ intra terminum executioni præfixum, seu tempus, quo processus executivus ex-

pediretur, nisi exceptio opposita fuisset, liquidari possunt,

Postremò
quæ Exce-
ptiones il-
lam impe-
diant, quæ
non,
Ubi in cō-
tinenti li-
quidabili-
bus illa vis
solum ad-
scribitur.
Harum de-
scriptio.

possunt, vel summarie saltem probari, *Coler. de Process. Executiv. p. 4. c. 3. §. 16. Carpz. Prax. Forens. p. 1. Const. 8. Def. 27.* sicuti altiore indagine requirentes illæ sunt, quæ infra illud tempus examinari nequeunt. *Coler. dict. loc. num. 17.* Probantur autem illæ exceptiones per productionem instrumenti, APOCHÆ, vel Quitantiæ, aut alterius cujuscunque confessionis creditoris de facta solutione: Utrum pari ratione per testimonia vivæ vocis, seu testes, ambiguae quæstionis est: Negat *Coler. dict. loc. à n. 23. usque ad n. 27.* eò quòd probatio per testes tanquam altiore indagine requirens non sit admittenda in processu executivo, referens se ad *Menoch. de arbitr. Jud. Quest. lib. 2. Cons. 17. n. 7.* cui suffragatur *Berlich. p. 1. Concl. 57. n. 77.* Affirmat è contrario *Hartm. Pistor. p. 4. q. 13.* cui in hoc casu subscribo, si reus ad probandum hujusmodi exceptiones statim intra terminum executioni præfixum testem producat & summariter absque articulis ordinariis & interrogatoriis aliisque solennitatibus ad processum ordinarium pertinentibus examinari curet, tum enim, cessante contrariæ sententiæ ratione, sc. quòd per ordinariam & solemnem testium probationem executio ultra terminum præfixum suspenderetur, atque ita processus summarius & executivus in ordinarium converteretur, cessabit quoque ejusdem vis & effectus, vid. *Carpzov. pr. for. p. 1. Const. 8. def. 29.* Nec etiam est, quòd conqueratur creditor de suspensa, aut protracta executione, aliàs privilegiata, si debitor in productione & examinatione testium summarie procedat, & intra terminum executioni præfixum exceptiones suas perinde, ac per instrumenta perfecte

G 3

probet:

265

54 DE PROCESSU JUDICIARIO

probet: *Carpz. d. def. n. 6. cui jungas Berlich. p. 1. conclus. 57. n. 79.* qui in superiorem casum, ejusq; procedendi modum tandem consentit, & in *Facult. Jurid. Lipsiensi* ita judicatum meminit Anno 1618.

Processus
singularis,

§. 39. Cùm etiam præter superiores ordinarii Processus *Articulos tam primæ, quàm secundæ, ut dicitur, Instantiæ,* singularis occurrat nonnullis in causis procedendi modus, à processu juris ordinario planè diversus, non disconveniet, hunc paucis delibasse; Observatur autem potissimum (1) in *Remedio ex L. diffamari. C. de ingenuis manum.* (2) In *Actione è l. si contendat. ff. de fidejuss.* (3) In *Arrestis.* (4) In *Processu Executivo.* I. *REMEDIUM* è *l. diffamari.* quod attinet, in illo hic est procedendi ordo: (1) Diffamatus in *Judicio diffamatorio* ad agendum provocat diffamantem coràm suo *judice ordinario,* petitq; , ut ei, *cognitâ causâ,* terminum ad probandam *diffamationem* constituat, vel, si hoc non præstiterit, *silentium* ei imponat. (2) Diffamatus per *summariam prius testium depositionem,* allegatam *diffamationem* *judici* probare tenetur, antequam *citatio* ab illo decernitur. *Gail. 1. Obs. 10. n. 7. & 8. Carpz. Proc. Jur. tit. 20. art. 3. §. 1. n. 2. Fürstl. Günst. Cankl. Ordn. part. 2. tit. 13. princ.* (3) Diffamans, *cujus* deinde *electio* est, si *diffamatus* *plura* sortiatur *fora,* quod velit optare, si *citatus* in *primo termino* non comparuerit, *arctiori citatione* compellitur, si in *secundo etiam termino* emanat, sub *comminatione* perpetui *silentii* denuò *evocatur,* quod si hunc quoque *contumaciter* neglexerit, in *tertio hoc termino* perpetuum ei *silentium* imponitur, simul atque in *expensas,* *salvâ moderatione,* *condemnatur,* *Carpz. Proc. Jur.*

(1) In Re-
medio è L.
Diffamari,

Jur.

Jur. tit. 20. art. 3. & pr. crim. p. 2. q. 97. n. 74. Fürstl. Cöstr. Cansl. Ordn. d. l. circ. fin. si autem comparuerit, & diffamationem fateatur, ad hanc probandam, vel agendum compellitur, & tum, institutâ actione principali, judicium diffamatorium extinguitur. (4) Diffamatus in hoc judicio neque ad cautionem pro reconventionem & expensis, neque ad guarandam obligatur, quia hoc actoris onus est, at diffamatus hinc rei vices sustinet. Gail. 1. Obs. 9. Carpzov. Proc. Jur. dict. l. tit. 20. §. 2.

II. ACTIONEM è *l. si contendat. ff. de fidejussorib.* ut attingamus, in illa hic instituitur progressus:

(1) Fidejussor, qui confidejussores habet, & de exceptione divisionis sibi competente in judicio agit, provocat hac actione creditorem ad agendum, eumq; in tantum illâ astringit, ut si non confestim actionem suam adversus se instituerit, nihilominus hac divisionis exceptione tutus sit, licet confidejussores solvendo non sint, *l. hac contendat. 28. ff. de Fidejuss.* sed creditor, imposito quasi perpetuo silentio, ulterius non audiatur, licet enim regulariter, judicio ab actore inchoato, reus contrarium libellum offerre nequeat, multò minùs Judex super allegato in hoc diverso jure utut probato directè pronunciare possit, ante motam tamen ab alio actionem jus suum reus in judicium deducere, & , actore moras nectente, super hoc ut pronunciatur, petere potest. *Heig. p. 2. q. 8. n. 8.* (2) Provocatus etiam invitus Actor constituitur in judicio principali, quo suscepto, illud ex *l. si contendat.* tollitur. (3) Onus probandi in hoc judicio non provocanti, sed provocato incumbit. (4) Provocatus absque ulla prævia diffamatione agere cogitur, modò debi-

268

(2) In Actione è *l. si contendat. ff. de fidejuss.*

(3) In Ar-
resto,

debitum non sit conditionale, aut in diem. *Heig. d. l. n. 14. & 19.* III. *ARRESTI* singularia ut strictim persequamur: (1) Petiturus arrestum, quod omninò differt à sequestratione & præcepto de non alienando, *Carpz. d. l. tit. 21. §. 2. & 3. Harpr. de Proc. Jud. disp. 6. c. 13. tb. 365.* cujuscunque sit conditionis, sive etiam filius, sive filia, sive vasallus tenetur fidem facere crediti à se allegati exhibendo, prout in hac & vicina Provinciâ moris est, originale, vel vidimatum, ceu latinissant Practici, obligationis, aut alterius instrumenti exemplar, vel etiam testes producendo, qui contractui, aut numerationi adfuerunt, vel, ubi periculum est in morâ, aliâ etiam ratione jus suum demonstrando. *Berlich. p. 1. dec. 107.* Posthæc summarie, vel præsumtionibus quoque & conjecturis docere opus habet debitoris, contra quem agit, inopiam, & si præsumtionibus destituatur, jurato. *Gail. 2. Obs. 44. n. 7.* (2) His præmissis ritè demonstratis, judex rectè decernit arrestum, nec illud denegare potest, nisi à creditore damnum inde patiente ad interesse conveniri velit. *Coler. de Proc. Exec. p. 1. c. 2. n. 176.* (3) à parte impetrantis exigitur, ut arrestum ritè prosequatur, quod si neglexerit, sueto more ad petitionem arrestati relaxatur, si verò prosequatur, reo terminus ad exceptiones & defensiones pro sua parte ad relaxandum inferendas datur. (4) His deductionibus & exceptionibus utrinque pensitatis, si vicerit arrestatus, absolvi- tur & arrestum relaxatur, sin minus, ad solvendum, vel dandum compellitur. *Rosb. d. l. tit. 28. n. 44.* (5) Si arrestatus ab arresto legitime decreto bona sua liberare gestiat ante finitam litem, fidejussoribus, aut pi- gnori-

gnoribus cavere tenetur, quod in arresto illegitimè concessio non necessarium, utpote quod absque omni cautione relaxatur, *Carpz. Proc. Jur. tit. 21. art. 5. §. 7. n. 46.* plura vid. apud *Rosb. d. l. tum B. Mey. & Gail. de Arrest.*

IV. *PROCESSUS EXECUTIVI* summa capita ut

absolvamus, hic, sicuti nobis is dicitur, quo summarie, absque longo litis sufflamine, ex instrumento

(4) In Processu Executivo.

guarentigiato, aut debito confessato adversus debitorem agitur executivè, primò locum habet (1) in debitis liquidis & guarentigiatis, quorum fides indubitata ex instrumento sive publico, sive privato apparet, ita, ut factâ recognitione, reus è vestigio convinci & condemnari possit, nec quicquam paratam executionem moretur, præter exceptionem solutionis, compensationis, aut aliam è natura contractus pendentem. *Heig. p. 2. q. 7. n. 27. Carpz. Proc. Jur. tit. 22. art. 1. n. 27.* junge die *Pom. N. G. D. tit. In welchen Sachen keines schriftl. Beweises nötig.* (2) In debitis judicialiter confesis. *Carpz. d. l. n. 20. Pom. N. G. D. d. tit. §. klare und richtige Sachen.* (3) In debitis, quæ è promissione, aut conventionione partium coràm iudice facta, vel etiam apud Acta manifestantur. *Heig. d. q. 7. n. 40.*

(4) In instrumento depositi. *Caroc. in tract. depos. p. 1. q. 3. n. 33.* (5) In instrumento, cui appositum est juramentum litis decisorium, aut simile, vel juramento assertorio subjecta est clausula, quod omnia in instrumento contenta partes cum juramento attendere & observare promiserint. *Heig. d. l. n. 37.* (6) Ubi ex ultimâ voluntate petitur hereditas, legatum, vel fideicommissum. *l. fin. C. de Edict. Div. Hadr. toll.* (7) In instrumento, cui insertum est pactum executivum, vel simili-

H

lis

58 DE PROCESSU JUDICIARIO
lis clausula, quâ cavetur, ut instrumentum paratum
habeat executionem in bonis debitoris, ac liceat cre-
ditori ea propriâ auctoritate ingredi, quales clausulæ
hodiernum crebrò Instr. oblig. annectuntur. *Heig. d. l. n. 41. & seqq.* Secundo quoad modum procedendi (1)
nec libellum, nec litis contestationem solemnem re-
quirit, sed (2) qualem qualem tantum petitionem, si-
ve ore tenus, sive in scriptis factam, quâ actor jus suum
demonstrat, offerendo unâ instrumentum liquidum,
necdum (3) litis contestationem exigit, sed (4) à reo
postulat recognitionem, aut juratam diffessionem in
hunc finem, ut, factâ recognitione, vel confessione,
debiti demonstratâ, (5) ad ipsam deveniatur executio-
nem, vid. *Heig. d. l. n. 30.* Tertio hoc processu executi-
vo omnes utuntur creditores, etiam cessionarii con-
tra debitores, eorumq; heredes, non tamen contra
successorem singularem, vel tertium possessorem, *Ber-
lich. p. 1. concl. 80. n. 46.* nisi executivè obligatus res suas
in fraudem creditoris alienaverit, vel creditor in bo-
nis debitoris jam antè per sententiam jus executivum
acquisiverit, aut parata executio intentetur è jure rea-
li, *Coler. de Proc. Exec. p. 2. c. 3. n. 448.* Ultimo admittit
tamen hic processus ad impediendam executionem,
*exceptiones in continente liquidabiles, solutionis, compens. usur-
ariae pravitate, simulationis S. Cti Macedon. excuss. erroris calculi,
non numeratæ pecunie, implementi non secuti, aliasq; perem-
torias, quæ summariter absque articulis probatoriis
per instrumenta, vel propriam actoris confessionem omnium
usitatus, per testes, non nisi in defectu hujus probatio-
nis, & quidem urgentibus ex causis, nunquã verò per
juramentum, prasumptiones, aut conjecturas probantur, vid.*
Carpe.

Carpz. d. l. tit. 22. art. 3. & 4. per tot. adde Berlich. p. 1. concl. 57. junct. §. superiori 38. in fin.

§. 40. Ad ultimum quoad iudicium possessorii summarissimi, in quo nullo juris ordine servato mature & summarie super possessione partium, salvo negotio, proceditur, observes (1) hoc vel officio Judicis nobili, *Amptshaber* / & quidem ante, vel postquam partes judicialiter contendere coeperunt, vel mercenario ad preces partium constitui: Si officio Judicis nobili, intellige tamen competentis, qui hic est *Judex loci*, ubi status possessio turbatur, *l. 1. C. ubi de poss. ag.* dispiciendum ab initio, utrum partes revera inter se contendant, vel possessionem vacuum invicem invadere conentur, neuter tamen ad iudicium provocet, & periculum armorum subsit cum Reipublicæ damno, alias enim ex officio nunquam decernitur citatio, & tum pro re nata jungitur illi vel sequestratio, vel inhibitio, vel junguntur mandata de non turbando, non offendendo, de restituendo, parendo, aliave poenalia, quæ hic explicare non vacat, vid. *Ord. Cam. p. 2. tit. 21. §. fin.* Si ad postulationem partis, necesse est, ut actor, qui primus semper est provocans, in terminis nudæ possessionis maneat, puta in possessorio retinendæ, vel recuperandæ, & intentionem suam vel per libellum articulatum, vel summarium exponat, additâ promissione, se posthac articulos suos probatorios cum directorio, nominibus testiû & Commissariorû producturum, adhæc etiam teneretur de narratis suis iudici fidem facere, quare, ut supplicâs documenta, aut articulos relevâtes pro possessione sua offerat,

Nes non
(5) in Ju-
dicio Pos-
sessorii
summaris-
simo.

768

omninò necessum est, antequam citatio & processus decernantur. (2) Processu & citatione obtentis, cui sæpè extra supplicatis petitum ob pacem publicam alia remedia junguntur, *Mindan. de Process. l. 1. c. 44. n. 1.* nullæ admittuntur exceptiones dilatoriæ, exceptâ fori declinatoriâ, nullâ requiritur litis contestatio, sed saltem ab alieno nomine litigantibus cautio de rato, à partibus verò postulatur, ut articulos offerant processui huic conformes, nempe, qui actus merè possessorios continent, difformes enim rejiciuntur, quales si omnes sint, parti novos formare injūgitur: deinde in possessorio hoc, præter unam sive ad petitionem partis, sive in contumaciam, nulla datur dilatio, quia continuò partes progredi necessum habent ad probationes, quibus unus quandoq; testis juratus sufficit, *Carpz. d. l. tit. 23. §. 6.* attestations audiuntur, & absque ulla harum publicatione statim in causa concluditur. *Gail. 1. obs. 6. n. 2.* (3) Post conclusionem fertur sententia, in cujus prolatione ad duo respiciendum: Merita & Formam. Merita petuntur è causæ meritis, quæ variant pro ratione eorum, quæ in judicium deducta, sive principaliter, sive ex accidenti; principaliter, de quibus principaliter actum, puta citatione, inhibitione, sequestratione & momentaneâ possessione: Incidenter, ut de expensis, quæ, cùm reservetur judicium ordinarium, semper compensantur, nisi propter contumaciam partis aliud statuendum. In *Forma* notandus maximoperè stylus curiæ, imprimis ut reserventur competentes processus ulteriores. (4) Publicata demùm sententia, cùm hîc nulla appellatio quoad processum suspensivum concedatur, nisi partes è conniventia judicis fines meri possessorii fuerint transgressi, aut provocans iniquitatem sententiæ, corruptionem judicis, vel aliam nullitatem in continenti probare possit, vel demùm tertius antè non citatus, nec auditus ratione sui interesse provocaverit, *Papon. de Arrest. lib. 8. tit. 11. Arrest. 3. 13. & 15.* statim, re ita suadente, petuntur Executoriales, seu mandata executorialia, juxta distinctionem horum remedium, quam habet *Gail. lib. 1. obs. 113. n. 13.* Plura de Processu Civili cognoscere avidus legat *Rosbach. Harprecht. Berlich. Coler. & Carpzov. dict. loc.*

TANTUM
pro ratione Instituti
DE PROCESSU CIVILI.

SECTIO

SECTIO II.

DE

PROCESSU FEUDALI.

§. I.

Postquam superiori sectione Processum JURIS CIVILIS strictâ brevitate tradidimus, placet in præsens FEUDARIUM exponere, ille autem parum à civili differt, nisi ubi consuetudinibus Feudorum aliquid singulare ac proprium reperitur introductum, *Wesemb. de feud. c. 17. in fin. arg. c. 1. de feud. cognit. Matth. Steph. Oecon. Jur. feud. lib. 4. c. 13. n. 1. Herm. Vult. de feud. lib. 2. c. 3. n. 2. Gail. 1. obs. 1. n. 55.*

Processus
Feudalis
cum Civili
convenien-
tia,

§. 2. Hanc verò istâ serie evolvisse juvabit, si primò competentem causarum feudalium Judicem, qui fundamentum est iudicii, tum Personas id ipsum porrò constituentes, ab his ipsas actiones in hoc iudicio adhiberi usitatas, tandem Processum, seu modum procedendi consideremus, *Lindeman. de feud. c. 12. n. 1. Struv. de feud. c. 16. §. 1.*

Methodus
tractandi,

§. 3. Judex competens in causis feudalibus modò est Dominus feudi solus, modò una cum Paribus curiæ, seu certis convasallis de eadem curia domini, modò soli pares curiæ, modò Judex loci ordinarius, modò Arbitrarius, *Struv. d. l. §. 4.*

Judex cõ-
petens in
causis feu-
dalibus,

§. 4. Dominus solus jus dicit in Feudis Regalibus, veluti Ducatu, Marchionatu, & Comitatu Imperii, sive inter vasallos lis oriatur, sive inter ipsum & vasallum, prout hodiè adhuc in Imp. nostro Rom. Germanico Imperator tanquam feudi Dominus hisce de feudis solus jus dicit, *Ord. Cam. p. 2. tit. 7. & cap. Ferd. III. art. 25.*

Dominus
quando so-
lus jus di-
cat,

verb. der darüber. neque Electorum, aut Statuum Imperii arbitrium opperiri opus habet, nisi velit, sicut olim sæpius factum meminit *Limn. in addit. ad lib. 4. Jur. P. c. 9. n. 40* & hodie dispositum in *Instrum. Pac. Osna-burg. art. 5. c. 19. §. den Gerichtlichen Proceß. in fin. ibi: Und ihrer Majestät frey seyn in grössern Sachen / und auß welchen eine Empörung im Römischen Reich entstehen könnte / über solches alles auch etlicher Churfürsten / so von beyden Religion seyn / Meynung und Gutachten einzuholen / conf. text. in cap. un. apud quem, vel quos contro. feud. defn. 1. f. 18. & in c. un. princ. de leg. Corrad. junct. Arum. disc. 3. ad Aur. Bull. c. 41. Borcb. de feud. c. 10. n. 1. Carpz. ad L. R. G. c. 9. f. 12. n. 27. Et hoc usque adeò verum est, ut ne Camera quidem cum Imperatore concurrat, arg. c. 1. de leg. Corrad. 2. f. 24. apud quem vel quos contro. Ord. Cam. part. 2. tit. 7. Casp. Leopold. de concurs. jurisd. q. 5. Heig. p. 2. q. 9. imò, ne sede quidem vacante, vicariis Imperii judicare de his feudis regalibus permittatur, sed ista cognitio futuro Imperatori reservetur, arg. tit. 5. Aur. Carol. IV. Bull. ibiq. Buxtorff. th. 68. & d. Ord. Cam. p. 2. tit. 7. conf. Sixtin. de Regal. lib. 1. c. 3. & Arum. d. l. c. 40. Schultz. de feud. c. 12. n. 24.*

Quando
una cum
paribus
curiæ,

§. 5. Una cum Paribus curiæ Dominus legitimus & ordinarius judex feudalis existit in Feudis non regalibus, seu inferioribus, 2. f. 55. §. præterea. Petr. Gudel. de feud. p. 6. c. 1. n. 8. Nec refert, an rusticus sit dominus, vassallus verò Nobilis, an foemina, & quidem hoc usque adeò obtinet, ut nec alius judex à vassallis eligi possit, excepto solo casu, si justitiam administrare neglexerit, tum enim ad superiorem, vel judicem ordinarium causa devolvitur, Canon. in cap. caterum. X. de Jud. vid. Rosenthal. de feud. c. 12. concl. 1. n. 43. Gail. lib. 1. obs. 40. imò
in tan-

770

In tantum hoc domini iudicium est privilegiatum, ut
 tam in clericos, quàm laicos & privilegiatos, puta
 scholares, milites & miserabiles personas, quarum
 nomine etiam morbo infirmi veniunt, *l. un. C. quand.
 Imp. int. pup. ubi Cujac. l. 49. C. de Episc. & Cleric. exerceri
 queat, nec ullum hic exemptionis privilegium locum
 inveniatur, o. ex transm. X. de for. comp.* Licet enim hæ,
 similesq; personæ polleant potestate declinandi or-
 dinarium iudicem, *per d. l. un. C. quand. Imp. int. pupill.* at-
 tamen ad feuda id minimè extendendum, siquidem
 consuetudines feudales in personis vasallorum liti-
 gantium & iudicum nusquam ita distinguunt, atque
 ipsi etiam Clerici, quorum tamen in declinando Ju-
 dice seculari maximus est favor, iudici feudali utut
 seculari se submittere necessum habent, *Gail. dict. lib. 1.
 obs. 1. n. 40. Vultej. de feud. lib. 2. c. 2. 22.* Et hoc maximè
 observatur in casu, si uterque litigantium se vasallum,
 feudumq; antiquum ad se spectare affirmet, *Text. in
 c. 1. §. illud tamen de invest. in maritum fact. 2. f. 15. Vult. d. l.
 c. 1. n. 17. Mynsing. 1. obs. 99.*

§. 6. *Pares Curia* jus dicunt in casu ortæ inter do- Quando
soli pares.
 minum & vasallum de feudo controversiæ, *§. fin. 2. f.*
 95. vel in casu principaliter quidem orti inter duos
 convasallos litigii, sed aliàs etiam dominum concer-
 nentis, quod iudicium vulgò dicitur *das Mann oder
 Mannlehns Gericht* / *Besold. thesaur. pract. hoc verbo: Matt.
 Steph. d. l. c. 2. n. 39.* In constituendo autem hoc pari-
 um iudicio non attenditur, an pares ejusdem cum li-
 tigantibus sint dignitatis, an inferioris, siquidem non
 à paritate dignitatis, sed paritate curiæ, quasi ejus-
 dem curiæ vasalli & quidem à pari fide dicuntur, *Fach.
 7. contr.*

7. cont. 102. Quod si verò dominus non habeat pares in eadem curia, vel non habeat sufficientes, vel inhabiles, aut suspectos, vel ad testimonium vocari necessarios, ex alia quandoque curia periti & habiles vocantur, *Rosentb. de feudis c. 12. concl. 7. n. 3.* aut ordinario cognitio defertur, in tantum, ut non requiratur hoc casu arbitros eligere, nisi uterque contendenti-um, dominus sc. & vasallus in id consenserit, *text. in cap. 1. ibi: si tamen pares habeat, de contentione ap. par. term. 2. f. 16. Hartm. Hartm. pr. observ. lib. 2. tit. 54. de feud. obs. 21. Mynsing. Resp. 22. n. 3. Dec. 3.* Si autem plures adsint è paribus curiæ ejusdem Domini, seu plures convasalli ejusdem curtis, certi ex his deliguntur, in quo actu deligendi prima ac potior Domini est electio, *c. 1. 2. f. 16. Sonsbec. de feud. p. 19. n. 32. Clar. §. feudum. n. 2.* usque adeò, ut, si vasallus nullâ justâ causâ commotus cunctetur, hi à Domino electi soli judicent, *Feudista communiter ad dict. c. 1. 2. f. 16.* Licet tamen hoc quoque in electis à vasallo obtineat, si Dominus electionem ex composito differat, sc. quòd soli jurisdictionem exercent. *Schrader. de feud. p. 10. f. 8. n. 136. Vultej. de feud. lib. 2. cap. 2. n. 30.* Electi verò ab utraque parte ad judicandum, si abnuant, cogi possunt. *Lindeman. de feud. cap. 12. §. 55.* Sed utrum peculiare Jusjurandum ad hunc actum requiratur, utrum verò fidelitatis Juramentum sufficiat, quæstionis est, certè Jure feudali communi speciale aliquod juramentum à Paribus non exigitur, quin potius è *d. textu 2. f. 16.* apparet, fidelitatis Juramentum sufficere, vid. *Mynsing. lib. 4. Obs. 89. n. 8. Schneidewin. epit. feud. p. 2. c. 1. Berlich. p. 1. concl. 42. n. 78.* De moribus aliarum Provinciarum certi quid definiri non

& num hi
peculiari
juramento
obstrin-
gendi.

non

non potest, sed acquiescendum in loci consuetudine, quæ mox feudale jus commune sequitur, mox diversi quippiam determinat, prout in terris Saxonis contrarium observari docent. *Coler. decis. 294. n. 3. & Berlich. d. p. 1. concl. 42. n. 18.* Et in jure particulari Mecklenburgico de feudis à Serenissimo Principe ULRICO, ut beatæ, ita felicissimæ recordationis Anno 1602. die 26. April. statibus provincialibus oblato, contrarium æquè determinatum liquet, nempe quod Pariibus curiæ juramentum fidelitatis, quo Domino obstricti, ratione causæ litigiosæ eorum judicio commissæ relaxari prius, & denuò hi peculiari juramento, de æquo & justo in futura dijudicatione observando, obstringi debeant, *tit. 25. art. 3. ibi: Und diesen Lehn-Männern/ welche von beyden Theilen erwehlet worden / ist der Lehn-Herr die Eynde und Pflichte/damit sie ihm verward/ so viel die streitige Sachen / und das dahero ihnen auffgetragenes Richterliches Ampt betrifft / zu erlassen schuldig. & art. 4. ibi: Und werden alsdann dieselbige beyderseits Erwählte zusammen verordnet / und auß ihren Mitteln einer zum Richter / und die andern zu Beisitzere constituiret / und sie sämptlich mit einem Eynde beleet / daß sie nemlich in der Sachen / darin sie zu Richtern und Urtheilern erwehlet / und niedergesetzt / nach beyder Theile Für- und Beybringen / Besten ihren Verständniß nach / Recht sprechen / und darin keinerley Gefährlichkeit gebrauchen / noch sich daran ichtes was verhindern lassen wollen.* Et quidem hoc Parium judicium in tantum obtinet, ut eidem ipse Imperator, si inter illum & vasallum imperii controversia de feudo oriatur, omninò subsit, juxta communem Dd. sententiam, nec isto casu constitutio Auræ Bullæ *tit. 5. §.*

ult. ubi Palatino Rheni aliàs cognitio in Imperatorem tribuitur, locum habeat. *Rosentb. c. 12. concl. 3. n. 14. arg. c. unic. §. sententia de pac. const. vid. Wesembec. de feud. c. 17. Schrad. p. 10. §. 5. n. 28. & Reink. de Regim. Secul. & Eccles. l. r. class. 4. c. 5. n. 2. Schultz. d. c. 12. n. 34.* Permissum autem est Paribus curiæ, si velint, sibi assessores adjungere, *Schrad. d. p. 10. §. 13. &*, si inter se dissenserint, tertium quendam eligere, qui vernacula nostra dicitur ein *Obmann* *Schrad. d. p. 10. §. 15.* vel etiam, ut hodie moris est, acta consilio sapientum decidenda committere, sive, inter se conveniant, sive non. *Rosentb. d. c. 12. concl. 9.*

Quando
Judex loci
ordinarius

§. 7. *Ordinarius loci Judex* certis in casibus causas feudales dirimit, quorum præcipui sunt sequentes: (1) Si Dominus, vel Pares curiæ ex justa causa recusetur, & alii non adsint, qui substitui queant, *arg. c. 39. de offic. & potest. Jud. de leg. cap. 4. de for. comp. Schultz. de feud. c. 12. n. 43.* (2) Si Dominus vel planè non habeat Pares, vel hi in eadem causa debeant esse testes. *Schneidew. d. l. p. 9. c. 1. n. 24. & Vultej. lib. 2. c. 2. n. 40.* (3) Si mera possessorii quæstio instituatur, ob rationem manifestam, quod possessio cum proprietate nihil habeat commune, atque ita causas possessionis de feudis in Camerâ Imperiali agitari, irrequisito Seniore, seu Domino feudi, docet atque exemplo in causa *Preenen contra Rothanen & Mecklenburg* firmat *Lindeman. dict. loc. n. 42.* (4) Quoties non primariò de feudo controversia est, sed incidenter saltem, veluti si vasallus hæreditatis petitionem occipiat, & illâ hæreditate feuda comprehendantur. *Mynsing. cent. 1. obs. 99. Lindeman. d. l. c. 12. n. 43.* (5) Si alter è vasallis rem veluti feudalem possideat, reus autem, rem esse allodiam, contendat,

dat, arg. §. f. 2. f. 55. Vult. lib. 2. c. 2. n. 14. (6) Si duo va-
 falli contendentes, diversos Dominos laudent. §. si au-
 tem. & ibi FF. 2. f. 35. (7) Si alteruter vasallorum Domi-
 ni illius vasallum sese constanter neget, Facbin. lib. 7.
 contr. 101. quem tamen, cognito vasallum esse, Ordina-
 rius ad Judices feudales remittere debet. Zas. lib. 1. conf.
 13. n. 36. Myns. cent. 5. obs. 75. (8) Si Dominus ab extra-
 neo, aut extraneus à Domino super re feudali conve-
 niatur, vel Domini duo, aut plures inter se conten-
 dant. Isern. & FF. in c. un. 1. f. 18. (9) Generaliter, quo-
 ties causa qualitatem feudalem amittit, nec actio in
 feudum directa est, prout ita in Camera Imperiali hoc
 observari tradit Rosenthal. d. c. 12. conclus. 4.

§. 8. Arbitrarius denique de causis feudalibus co- Quando
Arbitrarius
 gnoscit, quando partes litigantes Dominus & vasal-
 lus de Parium iudicio convenire nequeunt. 1. f. 15. 2. f.
 34. in princ. Gail. lib. 1. obs. 33. Et potest quoque vasallus
 sine consensu Domini in arbitrum compromittere.
 arg. 2. f. 43. & eorum, quæ habent Vultejus lib. 2. de feud. c. 2.
 n. 3. & Sixtin. de Regal. c. 8. n. 60. Nec est, quòd hîc au-
 diamus Schrad. p. 10. f. 1. n. 166. Rosentb. c. 9. concl. 22. & Lin-
 deman. d. l. §. 58. scil. quòd hæc compromissio in arbi-
 trum vergat in præjudicium Domini, vel ad minimum
 jurisdictioni ex jure feudali Domino competenti præ-
 judicium inferat. Nam & Jure civili Magistratus or-
 dinarius est constitutus & nihilofecius arbiter admit-
 titur. Neque etiam arbitro propriè jurisdictio com-
 petit, sed is solùm libero partium consensu adhibetur,
 ut suo arbitrio litem dirimat. l. 14. C. de Judiciis. Struv.
 Syntagm. Jur. feud. c. ult. aphor. 8.

§. 9. Cognitis personis Judicium, dispiciendum
 1 2 est

Personæ
alteriores
Judicium
feudale
constituen-
tes, qui vel
principales
vel minus
principales

est de personis Judicium hoc feudale porro constitu-
entibus, quæ æquè, ut in Civili, vel *principales* sunt,
vel *minus principales*, ad hos pertinent *Assessores, Commis-*
sarii, Procuratores, Notarii, ceteriq; de quibus latè *Scrad. de*
feud. p. 10. f. 13. ad illos *Actor & Reus* qualitatem feuda-
lem habentes tam *mares*, quàm *fœmina*, tam *filiis fami-*
lias, quàm *emancipati*. arg. *l. fin. princ. C. de bon. quæ lib. Lin-*
deman. d. l. n. 67. ubi observes, si actor, vel reus adhuc
sit *minorennis*, illum, non nisi interveniente & præ-
vio *curatoris* consensu ac *authoritate*, agere posse,
arg. *l. 4. C. de Auth. prest. & l. 2. C. qui legit. pers. stand. in*
jud. Scrad. d. p. 10. f. 19. ut nec *pupillum* sine *tutoris* suf-
fragio, *Lindeman. d. l. f. 68.* Sed utrum *vasallus* *Do-*
minum, non *impetrata* *venia*, in *ius* *vocare* queat,
controvertitur: *Negant* *Sonsbec. p. 11. de feud. n. 50. &*
Niel. disp. feud. 10. tb. 4. lit. B. hoc argumento suffulti,
quod *Domino* *vasallus* *reverentiam* *debeat*, *c. un. de*
Form. fidelitat. verum personæ, quibus *reverentia* *de-*
betur, sine *venia* in *ius* *vocari* nequeant, *l. 13. de in jus*
vocando *Affirmant* *contra* *alii*, inter quos est *Schneidew.*
ad f. pen. Inst. de act. Vultei. lib. 1. discept. Schol. c. 1. p. 24. &
Minsing. 4. Obs. 93. Nos otiosam hanc *judicamus* *quæ-*
stionem, cum *causa* *illa* *hodiè* *cesset*, *cujus* *impulsu* *o-*
lim *venia* *roganda* *erat*, *nempe*, *ne* *rei* *in* *ius* *vi* *raper-*
entur, *Duar. lib. 1. disp. annivers. 1.* Hinc *cessante* *causa*,
meritò *cessat* *illius* *juris* *dispositio* & cum *hodiè* *judi-*
cium *ab* *editione* *libelli* *incipiat*, *quo* *edito*, *si* *apparet*
actionem *competere*, *processus* & *citatio* à *magistra-*
tu *decernuntur*, *Petr. Frid. Mindan. lib. 1. de Proc. Execut.*
c. 2. Vultei. lib. 2. Jurispr. Roman. c. 27. certè *hujusmodi*
impetratione *venia* *non* *opus* *est*, *quando* *citatio* *au-*
thoritate

thoritate magistratus instituitur, qui eam decernendo, vel non decernendo statim ostendit, quem in jus vocare liceat, quem non, confer. *Cujac. lib. 10. Obs. 10. Hahn. in not. ad Wesemb. tit. de in jus voc. N. 6. v. Dominum feudi Mins. 4. Obs. 92.* nisi tamen Dominus una sit territorii Dominus, vel actio subsit famosa. *Hahn. dict. loc. quem admodum de priori casu observat. Hartm. Hartm. Obs. 55.* quod in Camera Imp. vasallus agere volens contra Dominum suum veniam petere, idq; processibus inferi debeat, atque sic judicatum meminit in causa Massowen contra Episcopum Camminensem.

§. 10. Visis personis iudicium feudale constituentibus, evolvendæ jam veniunt actionis utriq; tam Seniori, quam Vasallo competentes, Domino f. Seniori tribuitur actio vel possessoria, qua mediantibus interdictis à jure civili introductis, possessionem sibi respectu domini directi competentem vel adipiscitur, vel recuperat, vel adversus quemcunque violentum invasorem, si-ve turbantem, etiam vasallum tuetur, *Lud. Postius tr. d. manutent sive summ. poss. Obs. 16. n. 41. seqq. Duar. d. Feud. c. 19.* non verò in hæredes agit, ut etiam contra sentit *Alvarus Valascus de Jure Emphyt. q. 18. n. 8. add. Dn. Struv. Exerc. feud. ult. th. 2* vel petitoria, eaq; vel personalis, vel realis. Ad personalem, si ex stipulatu agere intendat, spectat actio operæ, ut à F. F. appellari suevit, qua Dominus, si-ve Senior ad servitia præstanda agit, si ex stipulatu vasallus ea promisit, si verò feudum, ob id, quod causam, i. e. servitia & fidelitatem, quorum ratione feudum aliàs concessit, non habeat, repetere studeat, *condictio causa data, causa non secuta, l. f. 21.* quam plerique actionis ingrati nomine indigitare cupiunt, sed

Actiones in hoc iudicio ut Seniori & vasallo utiles; ita communiter institui usitatae.

malè eandem cum illâ confundunt, *vid. Lindeman. de Feud. c. ult. §. 25.* quæ tamen, quando ad privationem feudi agitur, ex capite *Felonia* ad hæredes non transit, neque adversus eos instituitur, *arg. l. 2. §. 1. ff. de collat. l. 2. §. 7. C. de revoc. donat.* nisi fortè ob *Feloniã*, quam vasallus incurrit, feudum ipso jure amittatur. *Facbin. lib. 7. contr. c. 104.* aut Dominus vasallo adhuc superstite, de ipsius ingratitude conquestus, & sic lis cum defuncto contestata sit, *Hartm. Pist. lib. 1. q. 35. n. 3.* vel tandem Dominus ex justa delicti ignorantia, aut alio justissimo impedimento, querimoniam intermiserit. *Myns. cent. 3. obs. 97.* Ad *Realem* refertur rei vindicatio, quâ Dominus vi & efficaciam domini directi in re feudali sibi adhuc competentis, fundum feudalem à quovis possessore extraneo, *arg. tit. 2. f. 8. pr. ut & vasallo, ejusq; heredibus, finito feudo, aut illicitè alienato, reposcere potest. Alvarott. Bald. Præpos. in 2. f. 24. & 42. Rosentb. d. feud. concl. 12. c. 12. Sonsbec. p. 13. n. 25. Dn. Sruv. Exerc. 13. tb. 10. & 15. tb. 11.* Vasallo pro diversitate negotii suscipiendi, vel suscepti diversa itidem remedia tam petitoria, quàm possessoria competunt. Aut enim ad feudum promissum, vel per successionem ad se devolutum persequendum, aut illud semel acquisitum conservandum & defendendum, aut tandem ad amissum recuperandum agit. Primo casu in *Judicio sc. petitorio*, si stipulatio accesserit, *actio ex stipulatu* ei applicatur, si nudo pacto actum, *ex moribus*, si ex lege, *condictio*, si per modum emptionis, *ex empto*, si per successionem devolutum, & quidem merè hereditarium, *petitio hereditatis*. Secundo casu, si qua fortè semel legitimè acquisitum feudum *judicio legitimo*, quod Domino denunciat-

nuncia-

TRACTATIO SYNOPTICA. 7E

nunciatum, evictum sit, eadem actiones, sive conditiones ex moribus, si verò in possessione turbatus sit, nondum tamen violentà, sive armatâ manu expulsi, *interdicta retinenda possessionis*, de quibus infra, vasallo tribuuntur. Ultimo casu *utilis rei vindicatio*, aut *Publiciana*, quâ jus suum adversus quemlibet possessorem, ipsum quoque Dominum persequi potens est, *S. rei autem. ibi: à quolibet possidente 2. f. 8.* & quoad jura incorporalia *actio negatoria*, vel *confessoria*. In *Judicio possessorio* ad quam citissimè rei feudalis possessionem adipiscendam, conservandam & recuperandam summè salutaris tam *adipiscenda*, ut sunt *interdictum quorum bonorum filio*, aut agnato ab intestato succedenti hactenus tributum in *c. 1. S. inter filiam 2. f. 26.* & *remedium l. ult. C. de Edict. D. Had. toll.* etiam filiabus & aliis foeminiis conveniens, quàm *retinenda*, quò spectant *interdictum uti possidetis*, quod ipse pariter & ejus filii tam adversus Dominum, quàm extraneum exercet, *1. f. 3. 4. 2. f. 7. 27. Borch. c. 9. n. 18.* aliaq; retinendæ possessionis remedia ex const. Imp. de Arrestis, de Pignorationibus, *Rosentb. d. feud. c. 12. concl. 12. n. 44.* & ad ultimum recuperandæ possessionis *interdicta*, qualia sunt *unde vi & similia*, tam adversus extraneum, quàm ipsum Dominum vasallo communicantur. *Baro lib. 4. de feud. c. 7. Borch. d. loc. n. 19. Vult. lib. 2. c. 1. n. 15.*

§. II. Enarratis actionibus in foro feudali usitatis, laborandum est maximè circa *ipsum procedendi modum*, seu *Processum feudarium*, de hoc quidem peculiaris norma nusquam prodita apparet, quin potiùs iisdem, ferè regulis constat, quibus civilis, nempe quod hic quoque observentur & admittantur *Exceptiones*, *Replis*
catio

Ordo, seu
modus pro-
cedendi, e-
jusq; sine
gularia.

cationes, cateraq; allegationes, Probationes, Disputationes ultrò citroq; habitæ, Conclusio in causa, Sententia, ejusq; Executio, nisi fuerit appellatum, Matth. Steph. Oecon. feud. lib. 4. c. 3.

tam in statu disceptationis, ibiq;
(1) Quoad Jud. Præparatoria in Citatione,

Reconventionem,

& Sequestrationem,

Interim cum pleraque tamen singularia habeat, tam in statu disceptationis, quam decisionis, & rursus in illo, tam quoad *Judicii preparatoria*, quam *Judicium ipsum*, hæc seorsum adduxisse expediet, in statu disceptationis, & quidem I. quoad *Judicii preparatoria* hoc singulare, seu peculiare occurrit in *Citatione*, quod Dominus, irrequisito Magistratu, vasallum trinâ citatione ad curiam vocare debeat, eaq; justis interstitiis, ut plurimum *septem, vel decem dierum* finienda sit, nec una pro tribus sufficiat, *c. un. de mil. Vas. 2. f. 22. Schrad. p. 10 c. 8. n. 85.* & si huic non pareat vasallus, vel se non pariturum dicat, Domino feudum occupandi potestas concedatur, Vasallo verò intra anni spatium ad purgandam contumaciam non veniente, illud ipsum caducum proclame-
tur. *d. c. un. 2. f. 22. Rosentb. c. 10. concl. 25.* Deinde in *Reconventionem* hoc est singulare, quod, etiam si Reus, id est conventus actorem se convenientem vicissim ex alio capite reconvenire queat, & hæc regulariter in actionibus personalibus obtineat, *l. 14. C. de sent. & interlocut.* illud tamen in iudicio feudali non permittatur, nisi fiat de causâ feudali, sive eadem, sive diversâ, *Herm. Vultej. de feud. lib. 2. c. 3. n. 9.* & ratio evidens est, quia Paribus curiæ, vel alteri cuidam Judici feudali, non competit jurisdictio extra causas feudales. *c. un. 2. f. 16. & 20. adde Zæf. Epit. feud. p. 11. n. 18. Myns. cent. 4. obs. 90. Schrad. p. 10. sect. 6. n. 180. & seqq.* Denique hic alii in *Sequestrationem* hoc quoque observant singulare, quod bona vasalli, etiam si de feudo inter ipsum & Dominum

lis

lis orta sit, non sequestrentur, *Coler. de Proc. Execut. p. 1.*

c. 2. n. 137. II. quoad *judicium ipsum* primum singulare, (2) Quoad
est in *juramenti præstatione*, quod Judex feudalis, sive *Judicium*
hanc constituunt Pares curiæ, sive Dominus ipse, ad *ipsum*
nullum juramentum adigatur de æquitate & justitia, *in juram,*
in causæ ventilandæ decisione administranda, ut jam *præstatio-*
ante dictum, neq; ut aliàs de jure communi obtinet,
Vasallus à Domino, neq; Dominus à Vasallo sive ju-
ramentum fidelitatis jam ante præstiterit, sive non,
Vult. d. l. lib. 2. c. 3. n. 6. jusjurandum calumniæ exigere
possit, *c. un. §. in quibus de consv. recti feud. ibiq; Schenck. Ba-*
ron. 1. & 2. quod tamen in duorum, vel plurium Va-
fallorum inter se contentione secus est, quoniam tex-
tus allegatus hujus casus mentionem non injicit, ac
consuetudines strictam semper interpretationem re-
cipiunt, vid. *Vultej. d. lib. 2. c. 3. n. 6.* Alterum in *presum-* *Præsum-*
ptione, quod hæc in defectu probationum admittatur, *ptione*
& spreto, quod pro plenario probandi modo haberi
nequeat, à probandi tamen onere actorem relevet,
idq; in adversarium transferat, & vi hujus præsum-
ptionis, *bona omnia* in dubio magis *allodialia*, quàm feu-
dalia, arg. 2. f. 26. §. *inter filiam.* imò feuda potius *antiqua*,
seu *paterna*, quàm *nova*, 2. f. 11. §. *si verò Dominus.* & 26. pr.
Henr. Zæf. d. feud. c. 2. n. 19. *propria*, quàm *impropria*, arg. 2.
f. 2. §. *fin.* magis ex pacto & providentiâ, quàm *hereditaria*
credantur. *Hartm. Pisl. lib. 2. q. 1. n. 75. & seqq. Menoch. 3.*
pres. 95. Gail. 2. Obs. 154. Tertium in *probatione*, quod hic & *Proba-*
I. ad probandam feudi novi investituram *Pares Curia* *tionem*
requirantur, *cap. 1. 2. f. 32. c. 1. §. item 2. f. 58.* iiq; *mares*,
non fæminæ, d. *cap. 1. 2. f. 32.* adde *Borch. d. cap. 10. n. 41.* id
quod tamen moribus nostris, quibus instrumenta,
K five

sive literæ super instrumentis conscriptæ sufficiunt, in usu esse desiit, vid. *Schneidew. p. 4. Epit. feud. n. 29. Paul. Christin. vol. 6. decis. Belg. 83. n. 86. & seqq.* II. In Feloniæ probatione, quod non pauciores, quàm 5. testes summæ & integræ opinionis admittantur, 2. f. 57. quamvis hodiè, ut in quibusvis aliis arduis causis, duo sufficiant, per tradita *Borch. d. feud. c. 10. n. 42. vers. sed hoc.* Et III. quod aëtori probationibus destituto, si pro ipso quædam militent præsumptiones, quas reus, licet etiam pro illo aliæ adsint præsumptiones, vel saltem possessio, elidere nequeat, juramentum, vel à reo tanquam parte litigante, vel Judice deferatur, id quod perperam plerique, inter quos sunt *Sonsb. p. 15. n. 26. Vult. lib. 2. c. ult. n. 35. & ex Neotericis Petr. Gudelin. d. feud. p. 6. c. 4. n. 2. & Paul. Christin. dict. dec. 83. n. 86.* etiam obtinere judicant in casu, si aëtor nihil probaverit, quod tamen textui juris feudalis 2. f. 33. apertè repugnat, in quo receptus jure civili canon, *Aëto non probante, Reus absolvitur*, adhibetur & juxta illum in judicio feudali controversiam esse determinandam traditur. *Statutum decisionis* quod attinet, in illo hæc notantur singularia: (1) Quòd, Aëto non probante, Reus non continuò absolvatur. *c. un. §. si de investitura feudi controversia fuerit. Borch. c. 7. n. 47. & c. 10. n. 41.* Siquidem Reo adhuc defensio competit, quæ instituitur per Sacramentum cum duodecim Sacramentalibus, id est, conjurantibus, *c. un. de consv. rect. feud. & c. un. quid sit investitura*, qui tamen jurandi modus hodiè in defuetudinem abiit. *Vultej. d. l. n. 20. in fin.* (2) Quòd Vasallus, cum à Domino suum in judicio consequi nequit, eum de prædare possit, i. e. de possessione dejicere. *c. un. in fin. ibiq. Schenck.*

quàm Statu
tu decisio-
nis, ibiq; in
absolutio-
ne,

Deprada-
tione

Schenck. Baro §. si Vasallus. n. 2. 2. f. 22. intellige tamen non propria, seu privata, sed publicâ judicis autoritate.

Struv. d. l. apbor. ult. (3) Quòd in feudis regalibus intra sex septimanas à tempore latæ sententiæ appellatio locum habeat, c. un. quo tempore miles investituram petere debeat. rectè dixi Regalibus, quoad cetera enim feuda in casu appellationis juris communis dispositio servatur, cum jure feudali nil aliud cautum reperitur. Vultej. d. lib. 2. c. 3. n. 28.

§. 12. Cognitâ atque examinâtâ quandoque juxta hæc etiam singularia causâ hæctenus in ventilationem deducta, proceditur tandem ad sententiæ non conceptionem modò, verùm etiam publicationem, in cujus tamen conceptione imprimis considerandum venit, quid actum sit, id quod ex investiturâ ut plurimum judicandum, utpote cujus tenor pro regulâ est in controversiis feudalibus, Lindeman. d. feud. c. 4. §. 22. Et si fortè in judicio duæ exhibitæ fuerint investituræ, magis attendenda venit antiquior, arg. c. 1. in fin. 2. f. 18. ad eamq; conservandam, si posterior eidem adverteatur, hæc per fraudem, vel errorem impetrata præsumitur. Alex. conf. 55. n. 24. vol. 4. Roland. à Vall. conf. 1. n. 65. Deinde in ferendis sententiis observantiæ imprimis & loci consuetudinis habenda ratio est, c. 1. de feud. cognit. ita ut omnium primo præ jure communi statuta localia de feudis observentur, & his demum deficientibus, è Jure Civili, vel Canonico, vel etiam ipso Jure feudali communi decisio petatur, dict. c. 1. de feud. cognit. quemadmodum hac in Pomerania nullo in negotio feudali jura communia prius observantur, quàm ubi particulares, vel universales hujus Provin-

& Appel-
latione

Sententiæ
latio & pu-
blicatio

Jurium lo-
calium ob-
servatio in
hujus con-
ceptione
præ jure
communi,

76 DE PROCESSU JUDICIARIO
ciæ constitutiones defecerint, confer Recessum provin-
cialiam, vulgò Landtages-Abscheid de Anno 1606.
die 17. Maji §. Als auch in dem Puncte. ibi: Demnach ha-
ben wir uns mit unsern gehorsamen Landständen für dieß
mahl/ und biß andere Verordnung mit gemeiner Beliebung
beyder Dertter Regierung und Landstände geschiehet / dahin
auch verglichen / daß hinfüro in solchem Punct es nochmah-
len bey dem Buchstaben der Privilegien und Wollinischen
Bescheides gelassen / unsere Kähte auch darauff und nicht
auff die jura communia und feudalia sehen und sprechen
sollen. Post hæc etiam observari meretur in ferendis
sententiis, quod si juxta Jus Civile, vel Canonicum
causâ dirimi debeat, interq; illa jura aliqua contrarie-
tas, vel disparitas incidat, quoad *Reum Laicum*, juxta
Jus Civile, quoad *Clericum* verò juxta *Jus Canonicum* pro-
nunciandum veniat, *arg. c. ceterum extra de Jud. c. Clericus.*
c. cum sit de for. comp. quamvis tamen in terris Imperii
Jus Civile prævalere putat *Lindeman. d. l. c. 12. §. 93.*
Demùm, nullo jure certo apparente, causa ex argu-
mentis probabilibus & ab æquitate desumptis deter-
minetur. *Lindeman. d. l. §. 94.*

Remedia
hanc im-
pugnandi,

§. 13. Sententia ita lata sæpè à gravato, prout
ipfi jus esse videtur, aut per *Appellationem*, aliudve *Nulli-
tatis, Supplicationis, vel Revisionis remedium* impugnatur, &
tum, si appellatio fuerit interposita, ista ad curiam feu-
dalem superiorem devolvitur, gradatim ab interme-
dio usque ad supremum secularem, non verò ad pares
curiæ, id quod tamen in inferioribus judicibus obti-
net, non in ipso Imperatore, quippe à judicibus tan-
tum inferioribus datur appellatio ad judicem feudi
superiorem, vel, si hic deficiat, ad eum, qui in causis ci-
vilibus

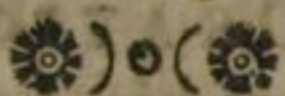
vilibus aliàs superior & cujus jurisdictioni iudex feudalis inferior subiectus, *1. f. 22. §. 12. adde Vultej. d. lib. 2 c. 2. n. 11. Mynsing. §. Obs. §. n. 2. & Paul. Christ. dec. Cur. Belgic. dec. 92.* Quod si verò Princeps generalem constituisset iudicem feudalem, non ad Domini curiam, sed ad supremum Iudicem ordinarium, hodiè Cameram Imperii appellandum est, *Mynsing. §. Obs. 90. n. 4.* Pro ut hodiè in Germania communiter in causis feudali- bus à Principum Curias ad summum hoc Imperii tribunal appellatur. vid. *Gail. 2. Obs. 156. n. 3. Mynsing. cent. 5. Obs. 5.* Ad ultimum observes, sententiam contra possessorem feudi latam ipsius successori non citato, si ignoraverit, nequaquam nocere, adeoq; appellatione non opus esse, secus, si sciverit, *Borch. c. 8. n. 62.* Et, si de feudis Imperio mediatè subiectis controversia ha- ctenus mota fuerit, ab ea gravatum licite ad Came- ram Imperii provocare, *Struv. dict. loc. apbor. 9.* proces- sum verò ipsum, exceptis feudis regalibus, de quibus supra §. 11. in fin. eundem esse cum processu juris civilis, sc. quod intra decem dies à tempore scientiæ sit inter- ponenda, intra annum verò prosequenda, *Myns. dict. Obs. §. n. 5.*

§. 14. Post sententiam ad præscriptum modum latam, nec ullo juris remedio impugnatam causa execu- **Executio.** tioni demandatur, & hæc à Paribus curiæ plerumq; per- ficitur, *c. 1. de mil. qui contum.* qui si nolint, vel non pos- sint, iudex superior isto nomine compellatur. Exe- cutio autem hæc regulariter adversus eos dirigitur, qui in lite fuerunt, non tertium, quando huic senten- tia inter alios lata non nocet, si ignoraverit, ut su- pra diximus; Et hinc est, quod si contra Vasallum de

feudo contendente lata fuerit sententia, Dominus verò è propria persona de jure suo agere intendat affirmans, rem illam à se Vasallo nunquam in feudum datam fuisse, hic omninò sit audiendus, *Lindeman. d. l. c. 12. n. 103.* Ultimò observari meretur, Executionem debitorum in bona feudalia regulariter, non nisi in subsidium, institui, puta si alia bona allodialia non adsunt, id quod & de feudis Pomeranicis in privil. Stat. Pom. de Anno c 10 10 LX. expresse eodem modò cautum his verbis: Und da einer ohne Leibes Lehn-Erben verstürbe / die Güter auff seine Brüder / Vättern / Mitbelehneten / oder uns unsere Erben und Nachkommen verstantmete und erledigte / und seines verlassenen Erbes Baarschafft und fahrender Haab so viel nicht were / daß man die Schulde darvon bezahlen und entrichten könte / so soll das Lehn die Schulden / die durch unsere hochseelige Vor-Eltern unsere und unserer Erben Bewilligunge nohtwendig geachtet seyn / tragen / so weit und ferne sich das eröffnete Lehn erstrecket. junge den Landtags Abscheid de Anno 1606. §. was für Schulde / & §. demnach haben wir und den Landtags Abscheid de Anno 1581. §. als auch der Execution halber. Ratione tamen onerum feudalium, quò etiam spectant foeminarum dotes, eandem quoque in ipsis feudis peragi, nec minus in casu, si feuda cum consensu Domini & Agnatorum sint hypothecata, *Hartm. Pist. part. 1. q. 31. num. 18.* ubi tamen, si una adsint bona allodialia, creditoribus optio datur, utrum personali actione heredes in allodiis convenire mavelint, quibus vicissim, si solverint, actio negotiorum gestorum competit contra feudi successores, quorum bona æri alieno exemerunt. *arg. l. 12. §. 2. ff. famil. ercisc. adde Rauchbar. lib. 1. q. 44. & Lindeman. d. l. n. 110.*

T A N T U M !

S. D. G.

ORATIO
 DE
 JURISPRUDENTIÆ
 LAUDE, NECESSITATE
 AC DEPRAVATIONE,

tum
 GENUINIS VERI JCTI
 ORNAMENTIS,

sub initium

collatæ

è

Divâ Regiâq; Gratiâ

PROFESSIONIS JURIDICÆ ORDINARIÆ

DICTA

IN

ACADEMIA GRYPHISWALDENSI.

AUDITORES.

DEO IMMORTALI, AUGUSTISSI-
 MO SVECORUM, GOTHORUM,
 VANDALORUMQ. REGI, AUGU-
 STÆ MATRI, CETERISQ. REGNI
 SVETICI ANIMABUS, stupendis Orbi nomini-
 bus, infinitum me debere profiteor. Debeo infini-
 tum, & si ex ambitiosorum judicio æstimetur, animo,
 ore, stylo vix commemorandum: Nam quò major
 est Majestas conforentium beneficia in humiles, in-
 subje-

subjectos, eò majus ex his oritur gratitudinis debi-
 tum, non abjectam animam oscitanter & serò gratam,
 sed nobile, sed augustum pectus gratitudinis prope-
 rum requirens. Agnosco debitum A. & ex eo acce-
 pti beneficii memoriam omni æstu flagrantio-
 rem. Agnosco invisum, an impunitum, Senecæ relinquo,
 ingratitude vitium. Agnosco dandam ex hoc non
 Medis saltim, non Atheniensibus, quin omnibus æ-
 quam hæctenus visam ingrati actionem. Surgit pro-
 inde habendæ referendæq; gratiæ desiderium: Sur-
 git declinandæ adeò famosæ actionis cupido, & cum
 in omni officio magis æstimetur voluntas, cum apud
 mitissimum DEUM relatæ gratiæ locum religiosa oc-
 cupet gratiarum actio tanquam ignis, adfuso oleo, se
 ætheri miscens, sanctissimam me in præsens devotione
 in DEUM, sed effusissimo submississimi cultus adfe-
 ctu in Magnates exsolvo, & ubi lingua deficit, vel ad
 captivitatem impar beneficio animus adigitur, taci-
 tis laudibus gratibusq; ingemino. Accipe igitur,
 bonorum omnium misericors largiter DEUS, unicè
 suscipiendæ novæ functionis Autor, calida hæc suspi-
 ria, quibus TE à cunis in hanc usque ætatem inter ar-
 dua fortunæ, inter corporis deliquia, inter itinerum
 motus, ibiq; brevia inter ac Syrtes tutelare Numen,
 unicumq; fractæ, aut collapsæ felicitatis grande co-
 lumen veneratus, imò æternâ mentis agitatione im-
 posterum venerabor, submissè precatus, ipse è nul-
 lius meriti conscientia, sed è benignissima Tua, augu-
 stâq; Serenissimi Orbis Arctoi Principis gratiâ priori
 sociatæ Professioni Juridicæ robur ac decus impar-
 tiaris. Tibi, Serenissime ac Potentissime Princeps
 CARO-

CARO-

CAROLE XI. cujus spirantem in vultu Maximi Parentis virtutem coram, inter devotissimos affatus, adorare permissus; nunc absens, vel solâ sanctissimi nominis commemoratione excitatus, vitio paupertinæ orationis, religioso silentio veneror, prodigiosa interim ingentium successuum ornamenta, famamq; in stuporem posteritatis abeuntem divino, me totum totum mancipo, imò æternùm ad subjectissima obsequia devinctissimum sisto, cœlum supplici prece fatigans, ut qui mereris, quem omnium Gentium vota optent REGEM, Svecicis præsertim fascibus, seros in annos ritè superfis, atque tot gradibus ad gloriam ascendas, quot exigis soles, ætatem felicitate, felicitatem virtute superes, neque Tu fortunæ, sed illa Tuos observet nutus, famulam se admitti gavisa. Tibi, Augustissima Mater, HEDEWIG ELEONORA, rarum virtutis morumq; muliebrium exemplar, prudentiæ sexum egressæ sacrarium, Humanitatis, Clementiæ, Liberalitatis delubrum, æternùm ero obstrictus, ob susceptam mei tutelam, augustamq; promotionem, Astra in opem mentemq; compellans, ut TE felicem seculo reservent, sed post exhaustum ingentis gloriæ cursum, in admirationem temporum ire permittant. Vobis, in maximo Regiæ Tutelæ Quinqueviratu Excelsæ Mentis, debita immortalitati Nomina. Vobis, in magno Regni Senatu Illustres Animæ, egregia universim securitatis publicæ, publicæ felicitatis Præsidia, ob susceptum jure patrocinium grates ago, habeoq;, imò de his cogitare nullus desinam, cœlestem Majestatem precatus, ut placidam in ævum, nullis curarum fastidiis obnoxiam ætatem in

L

pace

pace transigatis: nunquam arma induatis, nisi quæ hostes formident, subditi ut libertatis firmamina adorent: tandem, non prius sera Vos ætas in astra deducat, quàm fama inclytis Vestris nominibus, ceu jugiter cœpit, immortale decus adjiciat. Sunt hæc pignora gratæ devotæq; mentis, AUDITORES: sunt indices æternaturæ venerationis, ipso die CAROLI meæ in REGEM pietati sacro prolixioribus memorandi; sed Vos, date veniam sermoni indiferto, labanti sub onere admirationis accepti beneficii, quod nec pari linguâ, nec pari gratiâ pensare valeo, quin potius ejusdem magnitudine victus, tacitâ veneratione obfigno, passis manibus cœlum observans, ut animum saltim concedat, si non capacem, certè intelligentem tantæ felicitatis, eamq; perennet. Acquiescerem hisce in laudibus gratibusq;, AUDITORES, nec Vos, vel jam enervi meâ oratione fessos, diutius inter frigoris intemperiem morarer, nî me, collata è divinâ Regiâq; gratiâ JURIS PROFESSIO ORDINARIA, hodiè occipienda, ab his ad ipsam JURISPRUDENTIÆ Laudem, Necesitatem ac Depravationem, adeòq; ad vera ejusdem Antistitum ornamenta paululum avocaret: ut igitur hæctinùs grati animi indicia adumbranti, vacivas, benivolasq; aures mutuas, ita non minori propensione, strictim hocce de argumento differenti, facilem audientiam, ipsi verò opaco Orationis corpori, lucem ab hac & decus commodate.

Notanter sublimis, nec acerrimis quidem ingeniis pervius, adeoq; reconditæ sapientiæ auctor Tacitus de Oratore, incidunt, inquit, causæ plurimæ quidem ac penè omnes, quibus juris notitia desideratur.

tur.

tur. Certè si rem à stirpe exquirimus, A. Juris notitia, Juris subsidium ubique exigitur: Incidunt in otio, incidunt in bello causæ, quas non nisi ad legum decempedam metiri fas est. Falsi enim sunt, qui cum Brenno, Hannibale, Attila, Antigono, justitiam paci solùm, bello ferrum opitulari censent: qui imbellibus sub lege asylum ponunt, accinctæ multitudini corporis robur, laudatamq; laterum valentiam, verbo, enses tribunal constituunt. Utraque tempora jus desiderant, suntq; belli sicut pacis jura: Et fanè quando Celsus JCtus, jus artem boni & æqui observat, seu accuratum judicium de eo, quid justum, quid injustum: quis non è vestigio vel literis, aut historiâ modicè saltem tinctus, in otio pariter ac bello causas incidere advertit Juris notitiam flagitantes. De negotiis in pace nullus ambigens, cui etiam ipsi tacitâ animi significatione suffragamini: in asserti opem quoad tempora belli, sisto Marium, qui optimè gnarus, cædem capite multari, Trebonium tamen militem adolescentulum Cajum Lusium, ob stuprum sibi per injuriam intentatum, obtruncantem inultum dimisit, advertens, illatam stupraturæ necem ex bono & æquo, adeoq; ad inculpatae tutelæ moderamen expendendam esse. Sisto Tracos, ictas certorum dierum inducias nocturnis agrorum populationibus violantes, justo supplicio affectos. Sisto Pelopidam, sisto Epaminondam, securitatis publicæ causâ, contra legem Thebanam, diutiùs quàm par erat, exercitus detinentes optimo jure, eò quòd salus publica suprema lex sit, absolutos. Meretur ob id observari Juris notitia A. ceu utrique tempori pacis ac belli inserviens: Meretur per se

L 2

expeti

expeti vel ipso suffragante Cicerone, dicendi ac legum valido. I. de Legibus: Meretur ut res sanctissima, nec ullo nummario pretio aestimanda coli: Meretur sollicitius certè, quàm Tyrii Apollinem suum aureo compede impeditum, custodiri. Tantò magis, quo leges proponit, quarum virtus, justa impere, injusta prohibere, indifferentia permittere, delicta punire, sine quo statumine, quo pedamento, nulla unquam tuta erit Respublica, nulla diurnabit. Tantò magis, quo Justitiam colit, boni notitiam proficitur, æquum ab iniquo separat, licitum ab illicito discernit, & bonos non poenarum saltim metu, sed præmiorum exhortatione, efficere nititur. Tantò magis, quo hoc ipso omnibus ad unum imperiis animam quasi, imò nervum ac spiritum addit, quo sublato, Respublica nil præter corpus exanimatum, exsangue, truncatum, nil præter ipsam mortis imaginem affert. Sed quanta est JURIS ubique necessitas, quanta utilitas, ipsius etiam Jurisprudentiæ Romanæ gloria, ad quam non in ipso saltim Latio, sed toto ferè orbe, jam assurrexit; imò quantum ab ea præsidii, quantum opis emanavit in publicum, in tantum quoque superiori pariter ac nostro seculo circumcisa quandoque, quandoque amputata, attrita, manca, mutilave sine apparatu, sine honore, penè dixerim, sine ingenuitate apparuit; imò veluti una è sordidissimis artificiiis, planè in abusum rapta, cum lachrymis, cum stupore fœda sæpiùs squalidaq; oberravit: Non è suo vitio, suave culpâ, utpote cujus sacrosancta semper fuit, eritq; imposterum autoritas, sed ex ignorantia Candidatorum, venalitariorum, vitilitigatorum, aliorumq;

rumq;

rumq; infamis hujus agminis emissariorum, sæpè etiam ipsorum Judicum depravatione, inscitiâ, calliditate, perfidiâ, circumscriptio, avaritiâ A. Quis enim non plerosque præmaturè sciolos, vix libatâ leviter latinitate, multò magis spreto Philosophiæ studio, cœco impetu ad jus properasse, cruda studia in forum protulisse, & post degustatum fortassis in Institutionibus Justinianum, ingentes se Themidis Heroas, imò Jctos jactitasse vidit & obstupuit? Quis non ceteros ad ingenii ostentationem, ad pompam, turpemq; quæstum, otiosas argutias sæpè professos, perq; eas longo litium sufflamine Clientes produxisse crevit & indoluit? Quis non alios scientes formularum duntaxat omnisq; ad litigandum Articuli, cetera ignorantissimos, caninam facundiam in forum attulisse, aliosq; inter se non commisisse modò, verùm etiam hujus ludi ignaros exercuisse, indignabundus deprehendit? Quis non Rabulas præsertim & legulejos, forensia illa pecora, nummorum in causfidici-nâ æruscatores, tricis suis ac involucris, sanctissimam Jurisprudentiam deturpasse, sed, neglecto Clientum commodo, lentissima propinasse remedia, eosq; vel ad causarum tædia, vel ære jam emunctos, ad ipsam inediam rede-gisse sensit & ingemuit? Quis non togaros hosce vultures, quis non ipsos Judices, paris perfidiæ tribunos, leges in liquido jure, ut ceram usurpasse, & pro lucello sæpè jus incurvasse, ut plurimum autem ex injuria populi, ex clade & sanguine miserorum, se saginasse vidit & obstupuit? Hinc, non aliunde sacra illa Themis, in se illibata, invita, foedas etiam maculas contraxit. Hinc non aliunde Lotha-

rius in Italia, Gothorum Reges in Hispania, Honorius phaleratæ Hierarchiæ præsul Parisiis in ipso Orbis compendio, eidem ad interitum, ad internecionem usque, exequias ivit. Hinc, non aliunde in Hungaria quondam, non modò atra quædam ac profunda nox eidem imminuit, sed eam tantoperè etiam densissimâ caligine involvit, ut nil præter ossa, nil præter ruta, ceu loquitur Antiquitas, pariter ac cæsa, nil præter aliquot putamina, amisso, vel obruto nucleo, relicta fuerint. Hinc non aliunde feralem illam S. R. J. legem, de fugandis ex Orbe Romano Legistis, licet in fumum posteaà resolutam, sed Frid. III. Imperatori vulgò adscriptam, ex eaq; tot proscriptionum, carcerum, exiliorum minas immerita, exaudivit. Non aliunde Joh. Barclaji, Trajani Boccalini, Hippoliti à Lapide, aliorumq; acerbissimæ in eam exiverunt stricturæ. Non aliunde demùm Lansius, in Consultatione contra Italiam, in Republica plus periculi esse, advertit, ab Antecessore Juris ad omnes causas & casus legum, auxilium intemperantiùs applicante, quàm à Doctore necessitatis, legum nescio. Verùm enim verò non ob pleraque peritorum Romani Juris ordini permista Frid. III. Regiminis tractu vitiligatoria ingenia, quæ Bartolum & Baldum crepantia meras Rabularias artes, fori stratagemata, venalemq; perfidiam spirant, quæ, post delibatam primoribus, quod ajunt, labris, Justinianum, ut vix Ladas aliquis, aut cum Pegaso tuo Perseus ad Judicia properant, litem ex lite serunt, ac sub recti specie jurisq; obtentu, honesta clam exercent latrocinia, totus laudatissimus aliàs ordo, tota Jurisprudencia Romana, leges omnes,
sine

sine quibus merum funus, merum cadaver Respublica, proscindi, aut è quovis imperio eliminari merentur. Tantò minùs, quo Irnerium eadem tempestate, quâ Lotharius exitium Juris Romani meditabatur, Malthildis precibus victum Bononiæ jus Romanum, publicitus evolvisse constat. Tantò minùs, quo sub fascibus Frid. III. passim in Italia intima Juris Romani scita, ipso suffragante, à Juris & Sapientiæ Consultis enucleata, nonnunquam ex Italis etiam ipsis plerosque Jurisperitorum in Germaniam, ceu Petrum & Valentinum Ravennates suafu ingentis & Majorum animi Principis Bugislavi X. in Pomeraniam, in hanc Academiam transisse, adeoq; non omnem Juris Romani auctoritatem conculcatam, non omnes Legistas de jure responsitantes, exilio damnatos, vel ex ipso reformationis negotio liquidò patescit. Quare, ut eò manifestiùs Jurisprudentiæ Romanæ ejusq; Antistitibus sua asseratur gloria, honesti ab inhonestis, agni ab hædis dignoscantur, sufflaminanda hîc erit orationis navicula, & ad ipsa, à quibus me contemplatio præcedentium avertit, veri Jcti ornamenta strictim referenda. Transmiserunt è seculi vitio, non quidem Viri naturâ, doctrinâq; ad omnem Virtutis gloriam informati, Imperiorum Civiumq; saluti litantes, sed vani plerique litteriones, elegantioris literaturæ propudia, vani jurgiorum Præceptores in seculi infamiam, ad sordida lucri aucupia nati, apertissima sacræ Themidos dehonestamenta, eam in pectus sententiam, quòd si tria fortassis Plauti verba frigidè nimis ac ridiculè crepent, si clamorem vagum & voces inanes ebuccinent, si caninâ facundiâ sine more ac mode-

mode-

modestiâ diffuant, si, nescio, quot Collegiorum sive Inst. sive Pandectarum Feudorumq; Auditores de gravissimis rebus superficiariè differant, legum quarundam ænigmata solvant, aut, collectis Controversiarum argumentis responsisq;, palæstram cum Adversariis ingrediantur, vel ipsi subinde disputando Collegia adornent, jam omnem se Jurisprudentiam, ejusq; arcana funditùs exhaustisse, nec minus Foro, Aulæ, Consiliisq; publicis effusè aptos esse. Sed ô errorem crassum! O Isidorias ineptias! O Jurisprudentiæ pestem! O deliquia! O funestum ejus cadaver! Non hic ne ad prima quidem Astrææ principia, multo minùs ad intima Jurisprudentiæ adyta, sed ad incultam omniq; laude orbatam facundiam, ad veterem squalorem & tenebras, ad æterna jurgia, ad infanda fori judiciorumq; mala, ad ultimas inscitia lineas transitus est A. Ab hac foedâ sui deformitate, ipsa abhorrens Jurisprudentia Alumnos suos Literarum, Philosophiæ, Eloquentiæ atque Historiarum studiis, ab initio enutrirî amat, mox solido legum ac consuetudinum intellectu imbui, dein harum interpretandi & ad factum applicandi ratione augeri, posthæc in causis rebusq; Civium æqualitati studere, demùm etiam vitæ morumq; integritati servire, atque his artibus, his ornamentis ritè vestita sic in genuino suo habitu incedit: Literarum scientiam, Philosophiæ studium cum Historia, cum Eloquentia, meritò in Jcto exigimus, ejusq; primum afferimus ornamentum, A. cum his destitutus adminiculis, ad multarum legum antiquitates, multorum verborum intellectum, ad veri falsiq; in rebus omnibus discernendi

ratio-

783

rationem, ad floridam castamq; orationem in Cathedra, Legationibus, Curia, Judiciis, privatisq; commerciis pernecessariam, tandem sine Historia ad ipsa legum scita, gravius talpa caliget. Nequaquam proinde Grammaticam, & in Philosophia Logicam, imprimis Ethicam, Politicam, multo minus Eloquentiam, aut Historiam aspernetur Jctus: sunt enim Jurisprudentiae fulcra, sunt tibicines, imò nervi & musculi A. Grammatica, in vestigandis verborum ductibus, in quorum evolutione superstitiosa est Jcto- rum veterum industria, commodè inservit; Logica, in indaganda veritate, per Syllogismos & Enthymemata, in ipso etiam libello, aliisq; congressibus, in quaestione fori ritè disponendâ, tum quorumcunque propositorum scitâ rejectione, aut approbatione famulatur. Ethica & Politica, generalia Juris præcepta, legum naturam, civemq; aut virum bonum communem efficiendi rationem suppeditant. Eloquentia gloriosæ vocis munimina ministrat, quibus homines, urbes, imperia citius, quàm ferro expugnata leguntur. Historia demùm, præterquam quòd Jcti tantum Historiis, quantum ipsis legibus tribuant, peregrinâ pariter ac domestica ministrat exempla, ad persuadendum, causasq; illustrandas idonea. Usurpatis auditu ac ratione, AUDITORES, literarum, Philosophiæ, Eloquentiæ, atque Historiarum in Jcto necessitatem, succedit vestrà cum veniâ solidus legum, ac consuetudinum intellectus, alterum ejusdem ornamentum, sine quo juris notitia est corpus sine spiritu, est campana sine pistillo, nec unquam validè in hominum mentes incurrit, sed citius, quàm doliis Danaidum

M dum

M

dum

dum infusa aqua effluit, imò plus Reipublicæ nocet, quàm prodest. Acquiescendum hinc minimè venit in verbis legum, eorumq; cortice, sed in ipsam earum sententiam, vim ac potestatem, ceu interiora ejus viscera descendendum; hæc veluti extra & vibras rimari decet, donec vel amica verborum, veræq; sententiæ consensio emergat: vel è Legislatoris instituto, ratione, consilio hæc verbis licet contraria patefcant: absurdum enim legis intellectum vitare, jura imperant, etiamsi vis literæ inferatur, neque scire leges ad meram verborum superficiem, merum quasi earundem tantum, sed veræ sententiæ intellectum referunt, quapropter, ut tabulas egregiè pictas manu tenens, perperam ex eo pictor salutatur, nisi pingendi etiam arte sit imbutus; ita minùs rectè Jurisperiti, vel Jcti nomen me herculè gerit, qui, nescio quot etiam legum verba memoriâ tenens, ad interioram tamen earum intellectum caligat. Quantum verò decoris ac ornamentum, è solido legum intellectu, accedit Jcto, ne instar cæci de coloribus, surdi de sonis judicium ferat: ita nec minoris pretii ornamentum, illi ab accuratâ earum interpretatione, & ad casus singulares applicatione paratur. Hic verò labor: Hoc opus est A. Hic magnificè demùm se effert veri Jcti prudentia, præsertim, quando non quævis promiscuè legum scientia Jctum absolvit: sed illa demùm facultas interpretandi leges ex æquitate, quibus sc. in articulis vim suam exerant, in quibus deficiant. Quoties itaque verba legis ambigua, in controversiam rapiuntur, dexterè ea explicare, sententiamq; legis attendere, atque ex eâ, quicquid verbis deest, supplere, aut, quod nimis

genc-

generaliter positum, siue è ratione legis angustiori, siue ex alia lege, aut aliis ejus partibus, vel tandem ex æquitate restringere, quandoque etiam ad alios casus similes, à Legislatore verbis quidem non expressos, mente tamen comprehensos extendere, Jcti munus est, assumptâ legis interpretatione modò ex aliis legibus, aliisve ejus partibus, modò à contrario sensu, mox è consequentibus, tandem è ratione legis latiore. Quæ omnia, dum fusiùs exemplis tueri longum foret, & in Vestram audiendi patientiam, cui nimis licenter indulsi, periniquum, æqualitatis inter Cives observandæ studium, ceu proximum superioribus veri Jcti ornamentum afferro A. cui sedulò incumbens, ut, quamvis facilè Prosopolepsias suspicionem Jurisperitis indecoram devitat; ita omnium rectè veræ, non simulatæ Jurisprudentiæ observantissimum se ostendit, genuino certè sacræ Themidos habitu, sanctissimâq; ejus purpurâ ornatus: Nullum enim aliud, auctore Cicerone, Oratorum suâ ætate uberrimo, juris civilis propositum est, quàm legitimæ & usitatæ in rebus causisq; Civium æqualitatis conservatio, neque legitimæ æqualitatis conservatio aliud quiddam est, quàm Justitia, ad quam omnis legum disciplina dirigitur. Justitia enim æqualitate quadam cernitur: Geometrica pariter ac Arithmetica, at æqualitas est legitima, legitimum autem omne justum. Hæc Cicero, quæ in variis Jurisprudentiæ articulis, pœnarum imprimis impositione, longius deducere facillimum foret, sed arctati temporis memor, Vestrismet cogitationibus, cœlesti Vestro judicio totum hoc permitto, paucis ad vitæ morumq; probitatem ultimum veri Jcti

JCti ornamentum festinans. Hic pietatem colat, Atheismum fugiat, Justitiam observet, injustitiam damnet, affectus comprimat, æquitati studeat, manus continentes foveat, non rapaces, adeoq; avaritiam cane pejus & angue devitet. Hæc enim sunt illa vitia, quæ honestissimum aliàs ordinem deturpant, quæ Juri, Justitiæ, Legibus, veluti rebus sacris, sanctis ac religiosis, crassam spissamq; nubem obducunt: quæ Legum Judiciorumq; contemptionem pariunt, imò veluti pestilens aliquod sidus, innocentes etiam animos afflant. Damnandi hinc veniunt pietatis contemptores, qui quadrata rotundis, candida nigris miscentes, cum Neronis conjugè effutiunt: quicquid libet, licet, qui hanc horrendam horrendi carminis legem, ex ipso orco eductam, cum Imperiorum strage, laniena, interitu, ipsis Principum aulis inferunt, qui eo ipso ex æqui boniq; Sacerdotibus, in stupendæ iniquitatis Antistites degenerant. Damnandi injusti, qui pro animo, aut lucello leges per se manifestas huc, illuc flectunt, nunc illi favent, qui majori eos nummorum cumulo mactat, opimam depauperati causam deserunt, qui concreditos suæ fidei Clientes, citò absolvi exoptantes, nefariè produnt perduntq;. Damnandi quæstuoli, qui illud è Novella prima blaterantes, leges neminem in paupertate vivere sinunt, sordida ob id lucri aucupia adornant, qui ipsi Professores, dum in emphaticum quendam Juris articulum incidunt, lectores, auditoresve ad severam attentionem hortantur, obtentu, incidere aliquid de pane lucrando. Liquent ex his vera veri JCti ornamenta, A. liquent Rabularum vitia, liquet Juris depravatio, liquet ejusdem necessitas, finiendum simplici voto, quo DEUM OPT. MAXIMUM, Justitiæ fontem ac scaturiginem, oro & obtestor, ut omnium JCtorum animis veræ Justitiæ, Virtutum omnium Reginæ, serium amorem, sed vulpinæ Rabulariæ artis odium, studiosæ verò sacre Themidos Juventuti, ipsa penitiora Juris adyta lustrandi, non superficiem lambendi desiderium instillet: sed mihi, cui unice legum sacratorum succi curæ cordiq; sunt, felici sidere hanc Juris Professionem Ordinariam in sui nominis gloriam, Lycei hujus ornamentum, studiosæq; Juventutis auspicari permittat, qui in hoc omine tacitoq; Vestro applausu Virtuti famæq; Vestræ dicatissimus desino,

A U D I T O R E S.

